

Hedviga Macáková

Etická 8. pre ročník základných škôl výchova

Pracovný zošit

OrbisPictusIsthopolitana

OBSAH:

Úvod

1. Etika a jej zdroje

• Etika; mravné hodnoty a normy	2
• Zmysel a smer života	6
• Svedomie	10
• Pozitívne vzory – literatúra, umenie a ľudová slovesnosť	14
• Etika a náboženstvo	16
• Judaizmus	18
• Kresťanstvo	19
• Islam	22
• Východné náboženstvá	23

2. Život, telesné a duševné zdravie ako etická hodnota

• Ochrana života a starostlivosť o zdravie	24
• Sebaovládanie	26
• Keď život bolí	28

3. Etické aspekty manželského a rodinného života

• Priateľstvo, zamilovanosť, známosť, manželstvo	30
• Sebaovládanie – podmienka zdravého sexuálneho života	32
• Antikoncepcia a prirodzené metódy regulácie počatia	35

4. Ekonomické hodnoty a etika

• Vlastníctvo a peniaze ako prostriedok a cieľ	36
• Ekonomické cnosti – sporivosť, podnikavosť, umenie hospodáriť	39
• Svojpomoc, solidarita, pomoc sociálne slabším	41
• Poctivosť, ochrana spotrebiteľa	46

5. Dobré meno a pravda ako etické hodnoty

• Pravda a lož	50
• Dôsledky klamstva	52
• Dobré meno a česť	53

6. Tvorivosť

• Tvorivosť v medziľudských vzťahoch	54
• Tvorivosť v zamestnaní a v povolani	58

7. Mravné aspekty národného uvedomenia a demokratického občianstva

• Slovensko – moja vlasť	60
• Keď sa povie demokracia	62

1. Etika a jej zdroje

1. Etika; mravné hodnoty a normy

O vode a o mudrcovi

- m** Istý čínsky mudrc sa často prechádzal po brehu veľkej rieky a dlhé hodiny meditoval. „Prečo to robíš?“ pýtali sa ho. Mudrc neodtrhávajúc oči od plynúcej vody vážne odpovedal: „Vodu možno prirovnať k veľmi dobrému človekovi. Kdekoľvek prichádza, je štedrá a veľkodušná. Všade, kde sa objaví, prináša život.“
(z knihy *O kázni a dáždňikoch*)

Tak ako bez vody nemôže existovať život na Zemi, tak ani bez dobrých ľudí nemôže existovať žiadne ľudské spoločenstvo. Dobrým človekom môže byť každý, no nemusí to byť také jednoduché a ľahké. Je to ideál a cieľ, ku ktorému nevedie vždy rovná cesta.

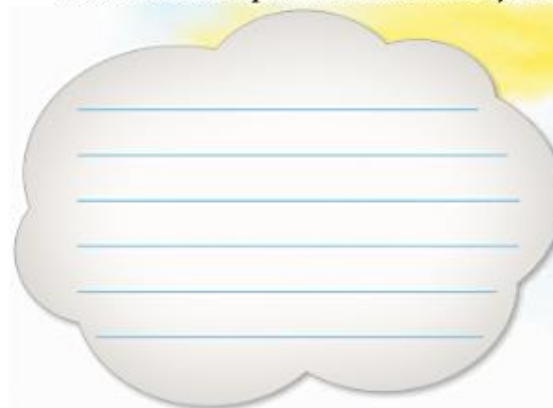
- ?** Aký je to však „veľmi dobrý človek“? Skús teraz napísať stručnú a výstižnú charakteristiku. Pomôžu ti otázky.
- Ako vyzerá a aké má charakterové vlastnosti?
 - O čom premýšľa dobrý človek?
 - Ako sa správa a aké skutky robí dobrý človek?
 - Čo nerobí dobrý človek?
 - Poznáš nejakého človeka, o ktorom by si mohol/-hla povedať, že je dobrý?
 - Ako sa ja môžem stať dobrým človekom?

Odpoveď nám dáva **zlaté pravidlo** mravnosti:

„Čo chceš, aby robili tebe, rob aj ty druhým, čo nechceš, aby tebe robili, nerob ani ty im.“

*Život človeka nie je čierno-biely a často prináša situácie, keď musíme robiť rozhodnutia, a pritom si vôbec nie sme istí, čo je v danej chvíli dobré a správne (pridať sa ku kamarátom, ktorí na školský výlet prepašovali alkohol; povedať učiteľovi, že prehliadol v písomke nejakú chybu, a tak dostať horšiu známku a pod.)
Možno sa vtedy cítime ako loď na rozbúrenom mori, ktorá hľadá cestu domov, no pre veľké vlny, dážď a hmlu nenachádza správny smer.*

- Spomenieš si na nejakú situáciu, v ktorej si sa už niekedy ocitol/-tla a nevedel/-a si, ako sa zachovať, ako sa rozhodnúť?
- ?** Opíš túto situáciu. Aké rozhodnutie si musel/-a urobiť? Ako si sa cítil/-a? Báľ/-a si sa dôsledkov? Ako sa ti nakoniec podarilo túto situáciu vyriešiť?

Niekedy sa stavali pri vchode do prístavu majáky, ktoré svojím svetlom pomáhali námorníkom nájsť bezpečnú cestu pomedzi skalné útesy v tme a za nepriaznivého počasia.

- Čo môže byť pre nás tým majákom, keď sa musíme v nejakej zložitej situácii rozhodnúť?
- ?** Napíš do jednotlivých okienok na majáku, čo alebo kto ti pomáha pri rozhodovaní a hľadaní správnej cesty.

Zákony, predpisy, naše skúsenosti – pády i úspechy, skúsenosti iných, rady od rodičov, usmernenia od učiteľov, to všetko nám pomáha pri každodennom rozhodovaní sa medzi dobrom a zlom. Čo je však dobro a čo zlo, čo je správne a čo nie? Pri hľadaní odpovedí nám napomáha ETIKA a naše svedomie.

Etika je veda, ktorá hľadá odpoveď na otázku, ako dať svojmu životu zmysel, pre ktorý stojí za to žiť. Zmysel života nachádza v realizácii pozitívnych hodnôt (napr. láska, sloboda, pravda, česť), ktoré sú stále, nemenné a všeobecne platné, a stanovuje normy, ktoré majú tieto hodnoty chrániť.

Existujú určité všeobecne platné mravné hodnoty a normy, ktoré nám ukazujú cestu, avšak človek si vytvára aj vlastný hodnotový rebríček a určuje priority, podľa ktorých v živote koná.

Najdôležitejšie v živote

1. Zamysli sa a vyber z tabuľky 5 vecí, ktorým pripisuješ v živote najväčší význam, a usporiadaj ich podľa dôležitosti do stupienkov pod tabuľkou.

Nezabúdaj, že ak je pre teba v živote niečo dôležité, neznamená to, že to musíš mať hneď aj rád/rada.

• rodina	• dobrá hudba	• peniaze, majetok	• škola, dobré známky
• vzdelanie	• šport	• zábava	• pekné oblečenie
• popularita	• láska	• mobil	• pomoc druhým
• sláva	• inteligencia	• moc	• znášanlivosť
• výzor, krása	• priatelia	• úspech v práci	• charitatívna činnosť
• počítač	• facebook	• osobné šťastie	• priateľ, priateľka
• dobré jedlo	• tolerancia	• umenie	• luxus
• značkové veci	• spoznávanie	• humor	• spoznávanie
• počítačové	• nových krajín	• domáce	• nových ľudí
hry	• ochrana prírody	• zvieratko	• diskotéky

1.

2.

3.

4.

5.

2. Pre hodnotu číslo 1 – to, čo je pre teba najdôležitejšie, vymysli nejaký znak alebo symbol a nakresli ho do kruhu vedľa svojho rebríčka hodnôt.

Hodnota – určitá základná charakteristika vecí, ktorá spočíva v jej schopnosti naplniť nejaké naše potreby.

Mravná norma – usmerňuje správanie človeka, chráni morálne hodnoty. Môže byť sformulovaná ako prikaz, pravidlo, poučenie.

Morálna hodnota – dáva životu zmysel, ukazuje, ako žiť.

Pri jej uskutočňovaní zohráva dôležitú úlohu slobodná vôľa človeka.

3. Teraz si predstav, že existuje mladý človek, ktorý má taký istý rebríček hodnôt ako ty, a na prvé miesto kladie takú istú hodnotu, akú si znázornil/-a. Má práve 14 rokov. Napíš, ako sa bude odvíjať jeho životný príbeh.

- Akú školu si vyberie?
- Aké zamestnanie si pravdepodobne vyberie?
- Založí si rodinu?
- Bude mať deti? Koľko?
- Budú s ním jeho rodičia spokojní?
- Budú ho mať ľudia radi?
- Akého veku sa asi dožije?

- Ako sa ti páči príbeh, ktorý si napísal/-a? Čo je na ňom najzaujímavejšie?
- Je život tvojho hrdinu náročný? V čom?
- Vedel/-a by si si predstaviť seba v role svojho vymysleného hrdinu?
- Myslíš, že by si bol/-a šťastný/-á?

To, akým smerom sa bude uberať náš život, či dosiahneme spokojnosť s vlastným životom, či sa nám podarí budovať a udržiavať harmonické vzťahy v rodine, medzi priateľmi, na pracovisku, medzi rôznymi spoločenskými skupinami alebo národmi, závisí od hodnôt, ktoré si zvolíme ako zmysel života.

- Prejdem si ešte raz svoj rebríček hodnôt a porozmýšľam, či naozaj dokážu dať práve tieto hodnoty zmysel môjmu životu.

Zmysel a smer života

m Malý princ žil v oblasti asteroidov 325, 326, 327, 328, 329 a 330. Najprv sa teda vybral na ne, aby tam hľadal nejaké zamestnanie a poučenie.

Každý z obyvateľov týchto asteroidov bol niečím výnimočný, každý uznával iné hodnoty, každý mal iný zmysel života. Malý princ sa ich snažil pochopiť, no nie vždy sa mu to podarilo. Nie je totiž dôležité, ktorú hodnotu si zvolíme za náplň svojho života, ale to, či ju dokážeme rozvíjať a využívať aj pre dobro druhých ľudí.

! Prečítajte si teraz spoločne z knihy *Malý princ* o stretnutiach nášho malého hrdinu s obyvateľmi asteroidov. Pri každom obyvateľovi sa zastavte a sami za seba odpovedzte na otázky v pracovnom zošite.

m Na prvom býval kráľ. Oblečený do purpuru a hermelínu sedel na veľmi jednoduchom, a predsa majestátnom tróne. „Ach! Tu máme poddaného,“ vykrikol kráľ, keď zazrel malého princa. A malý princ sa v duchu pýtal: „Ako ma mohol spoznať, keď ma ešte nikdy nevidel?“ Nevedel, že pre kráľov je svet veľmi zjednodušený. Všetci ľudia sú poddaní.

? Akého človeka predstavuje **kráľ**?
Čo je preňho najdôležitejšie v živote?

• Poznáš človeka, ktorý svoju moc a autoritu využíva/-l pre dobro druhých ľudí? Ako?

• Poznáš človeka, ktorý svoju moc a postavenie zneužíva/-l? Akým spôsobom?

• Aký bol osud týchto ľudí?

• Aké povolanie by si mal podľa teba zvoliť človek, ktorý má vodcovský talent, prirodzenú autoritu, dokáže rozhodovať a riadiť, aby jeho schopnosti boli prospešné iným ľuďom?

? • Čo je pre **márnivca** najdôležitejšie v živote?

• Poznáte človeka, ktorý svoju popularitu využíva/-l aj pre dobro druhých ľudí? Ako?

• Poznáte človeka, ktorý si príliš zakladá na svojej popularite a je/bol schopný pre úspech robiť nečestné veci?

• Aký bol osud týchto ľudí?

• Akým spôsobom môže človek, ktorý je populárny, či už v športe, politike, alebo umení, využiť svoju popularitu pre dobro iných ľudí?

m Na druhej planéte býval márnivec. „Ach! Prišiel ma navštíviť obdivovateľ!“ vykrikol, len čo v diaľke uvidel malého princa. Pretože márnivci vidia v ostatných ľuďoch svojich obdivovateľov.

m Na ďalšej planéte býval pijan. „Čo tu robíš?“ spýtal sa malý princ. „Pijem,“ odpovedal pijan. „Prečo piješ?“ spýtal sa ho malý princ. „Aby som zabudol,“ odpovedal pijan. „Aby si zabudol? A na čo?“ vyzvedal malý princ. „Aby som zabudol, že sa hanbím,“ priznal pijan a zvesil hlavu. „Za čo sa hanbíš?“ vypytoval sa malý princ. „Hanbím sa, že pijem!“

• Akého človeka predstavuje **pijan**?
Čo je preňho najdôležitejšie v živote?

• Prečo sa stávajú ľudia závislými?

• Poznáte nejakého známeho človeka, ktorý podľahol svojej závislosti?

• Čo môže urobiť človek preto, aby sa preňho nestal telesný pôžitok závislosťou?

? Akého človeka predstavuje **biznismen**?
Čo je preňho najdôležitejšie v živote?

Poznáte človeka – podnikateľa, ktorý svoje ekonomické schopnosti využíva/-l pre dobro druhých ľudí? Ako?

Poznáte človeka, ktorý pre peniaze dokáže/-zal robiť aj nečestné veci?

Akým spôsobom môže človek, ktorý je podnikavý a schopný v ekonomickej oblasti, využiť svoje schopnosti pre dobro iných ľudí?

Akého človeka predstavuje **lampár**? Čo je preňho najdôležitejšie v živote?

m Piata planéta bola zo všetkých najmenšia. Bolo na nej iba toľko miesta, že sa ta mohla vojsť pouličná lampa a lampár. Malý princ lampára úctivo pozdravil: „Dobrý deň. Prečo si zhasol lampu?“ „Je to príkaz,“ odpovedal lampár. „Dobrý deň.“ „Čo znamená príkaz?“ „To znamená, že musím zhasnúť lampu. Dobrý večer.“ A znovu ju zažal. „Ale prečo si ju zažal?“ „Je to príkaz,“ odpovedal lampár.

Myslíš si, že ľudia, ktorí svoj život zasvätili službe iným ľuďom, to majú ťažké? S akými ťažkosťami a problémami sa môžu stretnúť vo svojom živote?

m Štvrtá planéta patrila biznismenovi. Uf! Robí to teda päťsto jeden miliónov dvadsaťdva tisíc sedemsto tridsať jeden. „Päťsto miliónov čoho?“ „Hviezd!“ „A čo robíš s tými hviezdami?“ „Nič. Vlastním ich.“ „A čo máš z toho, že vlastniš hviezdy?“ „Robí to zo mňa boháča!“ „A čo máš z toho, že si boháčom?“ „Môžem si kúpiť iné hviezdy.“ „A čo s nimi robíš?“ „Spravujem ich. Spočítavam a prepočítavam,“ odpovedal biznismen. „Je to náročná práca. Ale ja som vážny človek!“

Poznáš človeka, ktorý celý život pracuje/ pracoval pre dobro druhých ľudí a vždy si svedomito plnil povinnosti?

Čím je/bol výnimočný tento človek? Čo na ňom obdivuješ?

? Akého človeka predstavuje **zemepisec**?
Čo je preňho najdôležitejšie v živote?

Poznáte človeka, ktorý celý život zasvätil vede, aby svojimi poznatkami pomohol iným ľuďom alebo prírode?

Poznáte z histórie nejakého človeka, ktorý vedu zneužíval alebo sa pri vedeckom bádani správal neeticky?

Aký bol osud týchto ľudí?

Keby si bol/-a vedcom, čo by si skúmal/-a? Čo by si chcel/-a objaviť, vymyslieť, zostrojiť?

m Šiesta planéta bola desať ráz väčšia. Býval na nej starý pán a písal hrubizné knihy. „Čo tu robíte?“ spýtal sa malý princ. „Som zemepisec,“ odpovedal starý pán. „Vaša planéta je veľmi pekná. Sú na nej oceány?“ „To ja nemôžem vedieť.“ „Veď ste zemepisec!“ „Správne, ale nie som cestovateľ. Zemepisec je priveľmi dôležitý na to, aby sa túlal. Neopúšťa svoju pracovňu, ale prijíma tu cestovateľov. Vypytuje sa ich a zaznamenáva ich spomienky. Zemepisné knihy sú najdokonalejšie zo všetkých kníh.“

m Siedma planéta bola Zem. Zem nie je hocijaká planéta. Je na nej sto jedenásť kráľov, sedem tisíc zemepiscov, deväť tisíc biznismenov, sedem a pol milióna pijanov, tristo jedenásť miliónov márnivcov, to znamená asi dve miliardy dospelých.

Obyvateľ ktorej planéty vám bol najsympatickejší?
Ku komu by ste sa prirovnali vy?
Kto vám bol nesympatický?
Poznáte osobne ľudí, ktorí sa podobajú niektorému obyvateľovi z planét?
Ktorú hodnotu uprednostňujem ja vo svojom živote?
Čo mi to môže priniesť v živote, aké sú riziká cesty, na ktorú som sa vydal/-a?

V živote každého človeka prevláda nejaká hodnota, ktorú si zvolil – vedome či nevedome, ako náplň a cieľ svojho života. Táto hodnota sa potom stáva súčasťou zvoleného životného štýlu. Každý z nás sa môže rozhodnúť, či svoje schopnosti a nadanie bude využívať pre dobro druhých, alebo sa dá ovládnuť vlastným egoizmom.

😊 Nebudem zneužívať svoje schopnosti a nedám sa ovládnuť svojím egoizmom, ani keby som si mal/-a uľahčiť život alebo tak získať popularitu.

Svedomie

m Rekonštrukcia bytového jadra a nová maľovka v celom byte stála Petru nemalé peniaze, no elektrikár ju presvedčil, aby si ešte dala vymeniť v byte všetky zásuvky a vypínače. Upozornil ju, že to nebude najlacnejšie, ale bezpečnosť je prvoradá. Keď odchádzala z obchodu, bola veľmi spokojná. V taške mala šesť kusov dvojzásuviek, tri vypínače, nejaké žiarovky a ešte pár drobností a suma za nákup nebola vôbec taká vysoká, ako predpokladala. Doma jej to však nedalo a účet skontrolovala.

Na svoje veľké prekvapenie zistila, že predavačka jej v obchode naučtovala len jednu zásuvku namiesto šiestich. Petra tak ušetrila vyše dvadsaťpäť eur. Na druhý deň ráno sa Petra obliekla a išla do obchodu zaplatiť za zásuvky, ktoré deň predtým dostala „grátis“. Uvedomila si totiž, že ak nevráti túto sumu, jedného dňa bude mať predavačka kvôli tomu problém.

- ?** • Čo viedlo Petru k tomu, aby sa vrátila do obchodu a doplatila tovar, ktorý jej predavačka omylom nenaúčtovala?
- Ako by si ty reagoval/-a v podobnej situácii?

Svedomie

- o** • Čo je to svedomie? Napíš krátku definíciu, čo je podľa teba svedomie. Predstav si, že vysvetľuješ význam tohto slova mladšiemu súrodencovi.

- ?** • Má každý človek svedomie?
- Povie mi vždy, čo mám robiť?
- Viem počúvať sám seba? Dokážem byť v tichosti sám so sebou?
- Prečo niektorí ľudia robia zlé veci?
- Je možné svedomie úplne umlčať? Stalo sa mi už, že moje svedomie mlčalo?
- Stalo sa mi už, že mi svedomie radilo niečo, čo sa mi zdalo veľmi ťažké urobiť, napr. priznať sa k nejakému klamstvu a pod.? Napríklad...
- Stalo sa mi už, že som niečo urobil/-a aj proti svojmu svedomiu?
- Aký to bol potom pocit? Neozývalo sa svedomie ešte silnejšie? Alebo mlčalo?
- Aký to bol pocit poslúchnuť svoje svedomie aj napriek možným ťažkostiam?

- ii** • Vytvorte teraz spoločne v skupine jednu výstižnú definíciu pojmu *svedomie*.

Sonar

- Vieš, čo je sonar?

Aktívny sonar vysiela do okolia zvukové alebo ultrazvukové vlny. Ak sa zvuk odrazí od nejakej prekážky, sonar ho opäť zachytí a prístroje vypočítajú vzdialenosť objektu, od ktorého sa signál odrazil.

Svedomie človeka by sme mohli prirovnať k sonaru ponorky. V situáciách, keď nás nikto nevidí, keď musíme urobiť nejaké rozhodnutie – zachovať sa čestne, priznať si chybu, urobiť nejaký dobrý skutok, o ktorom sa nikto nedozvie, vtedy nám pomáha náš vnútorný hlas, naše svedomie. Svedomie nás upozorňuje na možné nebezpečenstvo a dôsledky našich rozhodnutí, ukazuje nám správnu cestu – čo máme v danej situácii robiť. Svedomie však treba najskôr vyformovať, až potom mu načúvať.

- Pred akým nebezpečenstvom ma varuje môj sonar – moje svedomie?

Pri rozhodovaní sa pre nejaký skutok si musíme pravdivo odpovedať na niekoľko otázok:

- ?** • Aký je cieľ môjho konania? Chcem dosiahnuť niečo dobré, pravdivé?
- Aký je motív môjho konania? Prečo to robím?
- Aké sú okolnosti?
- Aké budú dôsledky môjho konania?
- Som pripravený/-á znášať určité neprijemnosti?
- Môžem použiť akékoľvek prostriedky k dosiahnutiu cieľa?

Budem počúvať svoje svedomie a hľadať správnu cestu.

Keď sa treba rozhodnúť...

🕒 **Prečítaj si nasledujúce situácie zo života a porozmýšľaj, ako by si v danej situácii reagoval/-a. Môžeš sa rozhodnúť pre jednu z troch ponúkaných možností alebo nájsť iné riešenie. Svoje rozhodnutie vysvetli.**

1. Stretneš na ulici bezdomovca, ktorý si od teba pýta peniaze na jedlo. Čo urobíš?
 - Nedáš mu nič, pretože by si za tie peniaze určite kúpil alkohol.
 - Dáš mu 1 euro a nestaráš sa, čo si za tie peniaze kúpi.
 - Pôjdeš do najbližšieho obchodu a kúpiš mu bagetu.

2. Tvoja kamarátka ťa požiada, či by nemohla u teba cez víkend prespať. Potom sa ti však prizná, že v skutočnosti chce ísť na narodeninovú párty svojho priateľa. Jej rodičia nesúhlasia, aby tam išla, pretože oslava sa začína neskoro večer. Kamarátka ťa požiada, aby si ju pred jej rodičmi kryl/-a.
 - Rázne odmietneš. Veď by to mohlo prasknúť, ak by sa niečo stalo...
 - Budeš sa snažiť svoju kamarátku odhovoriť, aby tam šla, pretože nevie, ktorí ľudia sú na párty pozvaní.
 - Jasné, že pomôžeš kamarátke, keď má takých konzervatívnych rodičov.

3. Tvoj kamarát ťa pozve na hádzanársky zápas, ktorý by si naozaj chcel/-a vidieť. Na druhý deň ťa však čaká ťažká polročná písomka.
 - Nepôjdeš na zápas, pretože ti záleží na prospechu.
 - Pôjdeš na zápas, ale predtým si ešte napíšeš ťahák.
 - Pôjdeš na zápas, a potom sa budeš celú noc učiť, aj keď vieš, že na druhý deň budeš unavený/-á a zrejme nepodáš dobrý výkon.

- ❓ • Bol/-a si sa už niekedy v podobnej situácii, keď si sa musel/-a rozhodnúť medzi povinnosťou a zábavou, medzi pravdivosťou a stratou popularity a pod.?
- 🕒 • Opíš túto situáciu. O aký problém išlo? Medzi ktorými možnosťami si sa rozhodoval/-a?
- 🕒 • Ako si napokon vyriešil/-a túto situáciu?

Problém:

?

Možnosti:

-
-
-

Moje riešenie:

- ❓ • Čo ti pomohlo pri riešení problému alebo situácie, ktorú si práve opísal/-a?
- ❓ • Keď túto situáciu hodnotíš s odstupom času, myslíš, že si sa rozhodol/-dla správne?
- ❓ • Akú úlohu zohralo v tvojom rozhodnutí svedomie?
- ❓ • Ako rozumieš nasledujúcim citátom?

„Dobré svedomie je mäkká poduška.“

Slovenské príslovia

„Čisté svedomie nedosiahnete umývaním rúk.“

Jozef Poláček

„Nerob, čo odsudzuje tvoje svedomie, a nehovor, čo nie je v súlade s pravdou.“

Aterroes

Každý večer si pred spaním položím nasledujúce otázky:

- Podarilo sa mi dnes urobiť nejaký dobrý skutok?
- Splnil/-a som si dnes všetky svoje povinnosti?
- Spravil/-a som dnes niečo zlé? Ako by som to mohol/mohla napraviť?

Pozitívne vzory

– Literatúra, umenie a ľudová slovesnosť

Najzákladnejšie hodnoty, ktoré sú nevyhnutné pre spolužitie ľudí v spoločnosti, chráni štát právnymi normami.

Existujú však aj hodnoty, ktoré z právneho hľadiska nie sú pre nás záväzné. Musíme sa pre ne dobrovoľne rozhodnúť. V histórii si každá kultúra vytvorila určitý mravný kódex, napr. Desatoro božích prikázaní, Zlaté pravidlo...

Človek v sebe tiež nosí vlastný a jedinečný nástroj rozhodovania sa – svedomie. V morálnom rozhodovaní sa nám však môžu pomôcť aj naše osobné skúsenosti, ideály, vzory z nášho okolia alebo z literatúry, filmu, umenia, náboženstva, ale aj ľudová slovesnosť, rozprávky, príslovia a porekadlá, piesne a pod.

• Ktorú knihu si naposledy čítal/-a?

• Ktorá postava ťa v tejto knihe najviac zaujala a prečo?

• Ktorý film ťa naposledy zaujal?

• Ktorá postava ťa v tomto filme najviac zaujala a prečo?

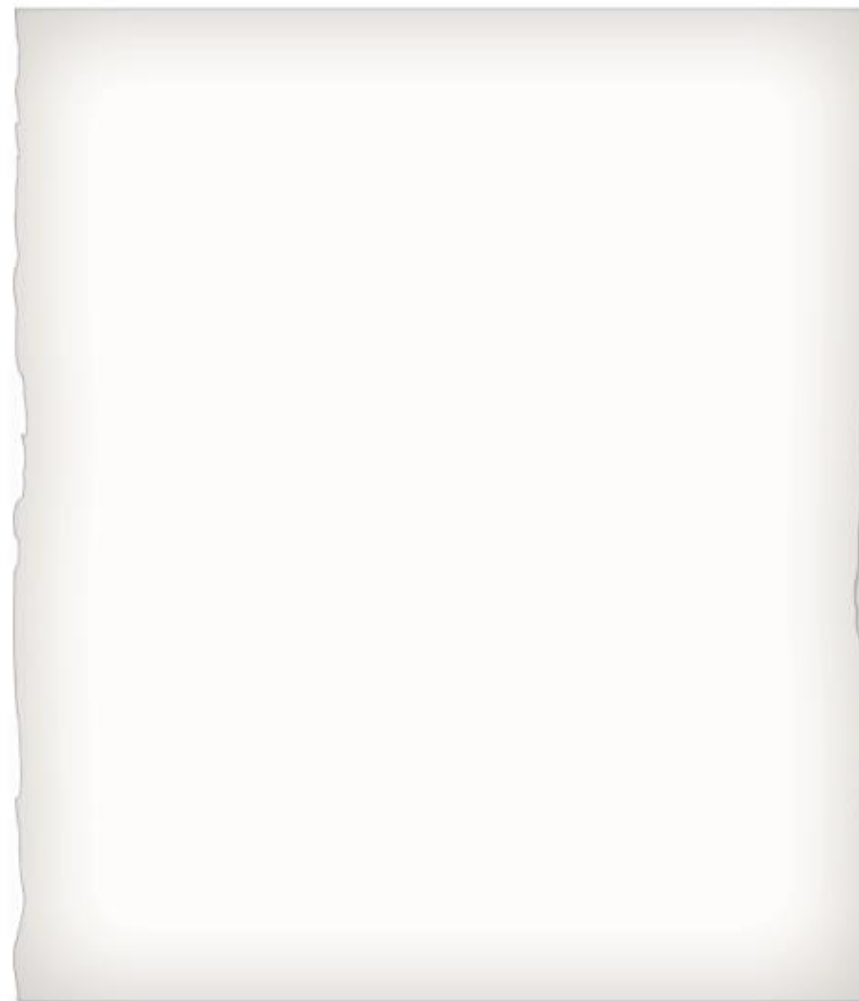
• Ktorého speváka, športovca, herca obdivuješ?

• Poznáš nejakého významného človeka, politika, panovníka z dejín, ktorý by mohol byť pre teba vzorom?

• Poznáš nejaké výtvarné dielo s etickým odkazom? Ak áno, aký odkaz v sebe nesie?

🕒 Vo dvojici vypracujte projekt o neakej známej osobnosti alebo literárnej postave, ktorá by vám mohla byť vzorom svojimi morálnymi postojmi alebo činmi. Môžete písať, kresliť, lepiť obrázky...

🕒 Potom predstavte túto osobnosť spolužiakom.

• Prečo som sa rozhodol/-dla predstaviť práve túto osobnosť?

• Čo ma na nej najviac upútalo?

• V čom by som si chcel/-a zobrať z tejto osobnosti príklad?

• Upútala ma aj nejaká iná osobnosť z tých, ktoré predstavovali moji spolužiaci?

• Vyberiem si aspoň jednu z tých osobností, ktoré predstavovali moji spolužiaci, a skúsím sa o nej dozvedieť viac – na internete, v literatúre...

Etika a náboženstvo

- Čo je to náboženstvo? Vieš tento pojem opísať vlastnými slovami? Napíš krátku definíciu, čo si pod týmto pojmom predstavuješ.

Prečo ľudia veria?

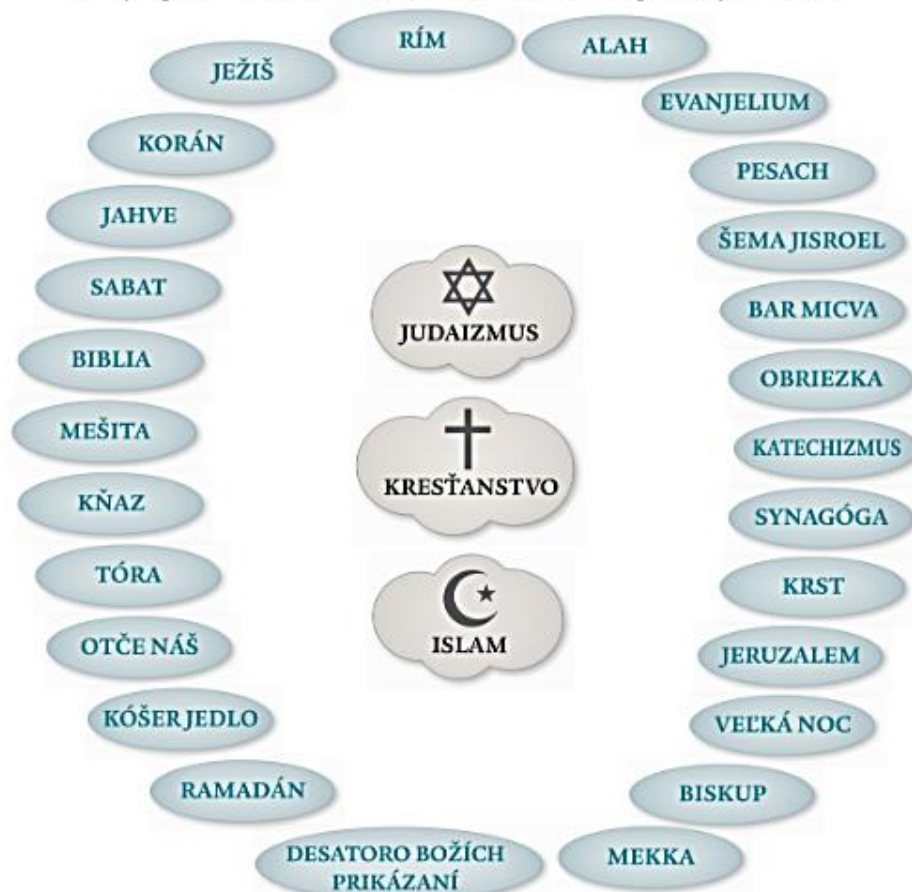
- Zamysli sa teraz a skús odpovedať na nasledujúce otázky:

- Ako ľudia prichádzajú k viere?
- Myslíš si, že veriaci ľudia to majú v živote ťažšie ako ateisti? Prečo?
- Myslíš si, že náboženstvo v niektorých veciach uľahčuje človeku život? Ako?
- Poznáš nejakú známu osobnosť (zo súčasnosti alebo z histórie), o ktorej vieš, že je alebo bola veriacim človekom?

Viera v Boha a náboženský život je niečo, čo môže byť pre neveriaceho človeka nepochopiteľné. Pravidelná účasť na bohoslužbách, dodržiavanie určitých zásad, netradičné oblečenie, iný životný štýl – to všetko sa môže niekomu zdať čudné, ba dokonca nebezpečné. V našej spoločnosti však žijú ľudia rôznych vierovyznaní, o ktorých možno nič nevieme. Neznalosť rodí strach, strach môže byť prameňom nenávisti. Preto treba mať určité základné informácie, aby sme mohli zaujať tolerantný postoj voči tým, pre ktorých je viera v Boha dôležitá.

Existujú tri kľúčové náboženstvá, ktoré ovplyvnili kultúru v Európe. Čo vieš o týchto náboženstvách?

- Skús teraz pospájať slová v rámečkoch s príslušným náboženstvom, ktoré súvisí s daným predmetom, menom, osobou, sviatkom alebo posvätným miestom.

- Podarilo sa ti priradiť každé slovo k nejakému náboženstvu?
- Vieš tieto pojmy vysvetliť?
- Urobte si spoločné vyhodnotenie aktivity v triede a vysvetlite si slová, ktorým niekto nerozumel alebo ich nevedel správne priradiť. Vyučujúci vám pomôže.
- Dozvedel/-a si sa niečo nové o niektorom náboženstve, zvykoch, symboloch, sviatkoch atď.? Čo bolo najzaujímavejšie?
- Čo by si chcel/-a ešte dodať?

Vo veľkých náboženstvách, ako je judaizmus, kresťanstvo, islam, ale aj východných náboženstvách – taoizmus, budhizmus, hinduizmus sa sústreďuje tisícročná morálna skúsenosť ľudstva, a preto náboženstvo predstavuje dôležitý zdroj etického poznania ľudstva. Každé náboženstvo má rozpracovaný vlastný etický systém, ktorý ukazuje veriacemu cestu, ako zmysluplne prežiť život.

Judaizmus

Základom etiky v židovskom náboženstve je zmluva, ktorú uzavrel Boh so svojím vyvoleným národom – zákon zaznamenaný v Mojžišových knihách, ktorý sa volá Dekalóg (Desatoro). Začína slovami: „Ja som Hospodin, tvoj Boh, ktorý som ťa vyviedol z Egyptskej krajiny, z domu otroctva...“ (Exodus 20, 2)

● Vieš doplniť chýbajúce prikázania z Desatora?

1. Nebudeš mať iných	okrem mňa,	
ktorým by si sa klaňal!		
2. Nevezmeš meno	nadarmo!	
3. Pamätaj, že máš svätie	!	
4.		
5.		
6.		
7.		
8. Nebudeš	proti svojmu blížnemu!	
9. Nebudeš žiadostivo túžiť po	svojho blížneho!	
10. Nebudeš túžiť po	svojho blížneho!	

- Čo si myslíš o týchto prikázaniach?
- Myslíš si, že sú aj dnes aktuálne a univerzálne – použiteľné v každej spoločnosti?
- Myslíš si, že tieto prikázania človeka obmedzujú? V čom?
- Židovské náboženstvo obsahuje aj mnoho dlhších predpisov. Poznáš niektoré z nich?

Židia chápu Zákon a jeho prikázania ako životnú náuku (tóra = naučenie), ktorá uľahčuje život, ukazuje smer, pomáha v nejasnosti a bezradnosti atď. Ak má jednotlivec a národ prežiť a bohaty a šťastne žiť, musí ísť cestou, ktorú ukazuje Zákon. Dejiny naučili Žida, že Zákon je jeho život.

Poznanie Dekalógu patrí k všeobecnému vzdelaniu každého Európana.

Kresťanstvo

Podobenstvo o milosrdnom samaritánovi

- Vystúpil ktorýsi znalec zákona a povedal, aby pokúšal Ježiša: „Učiteľ, čo mám robiť, aby som bol dedičom večného života?“
- Ježiš mu vrazil: „Čo je napísané v Zákone? Ako tam čítaš?“
- On odpovedal: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, zo všetkých svojich síl a z celej svojej mysle a svojho blížneho ako seba samého!“
- Povedal mu: „Správne si odpovedal. Toto rob a budeš žiť!“
- Ale on sa chcel ospravedlniť, preto sa opýtal Ježiša: „A kto je môj blížny?“
- Ježiš povedal: „Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk zbojníkov. Tí ho ozbíjali, dorážali, nechali ho polomŕtveho a odišli. Náhodou šiel tou cestou istý kňaz, a keď ho uvidel, obišiel ho. Takisto aj levita: keď prišiel na to miesto a uvidel ho, išiel ďalej. No prišiel k nemu istý cestujúci Samaritán, a keď ho uvidel, bolo mu ho ľúto. Pristúpil k nemu, nalial mu na rany oleja a vína a obviazal mu ich; vyložil ho na svoje dobyčie, zaviezol ho do hostinca a staral sa oň. Na druhý deň vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: „Staraj sa oň, a ak vynaložíš viac, ja ti to zaplatím, keď sa budem vracat.“
- Čo myslíš, ktorý z tých troch bol blížnym tomu, čo padol do rúk zbojníkov?“
- On odpovedal: „Ten, čo mu preukázal milosrdenstvo.“
- A Ježiš mu povedal: „Choď a rob aj ty podobne!“ (Lukáš 10, 25-37)

- Ako sa ti páčilo podobenstvo?
- O čom sa hovorí v tomto krátkom príbehu? Čo je jeho hlavnou myšlienkou? Skús vlastnými slovami napísať, aké poučenie nám plynie z tohto príbehu.

- Vieš, ako znie celý názov Univerzitnej nemocnice s poliklinikou v Bratislave?

Kresťanstvo je nerozlučne spojené s osobou Ježiša Krista. Ježiš bol žid, a ako on sám povedal: „Neprišiel som zákon zrušiť, ale naplniť.“

Základom kresťanskej etiky teda zostáva **Desatoro božích prikázaní**, ktoré možno charakterizovať ako zákon lásky v troch podobách: **1. Miluj Boha! 2. Miluj svojho blížneho! 3. Milujte sa navzájom!**

Ježiš však učí, že naším blížnym je každý človek, nielen priateľ či príbuzný, ale aj neznámy, cudzinec, ba dokonca aj nepriateľ. Ideálom kresťanstva je teda milosrdná láska ku každému človeku.

Ježiš často rozprával v podobenstvách. V Biblii je zaznamenaný aj jeden krásny príbeh, ktorý sa stal námetom mnohých umeleckých diel: Podobenstvo o márnotratom synovi. (metodika, str. 22)

- 🎧 Vypočujte si spoločne v triede príbeh o otcovi a synovi. Potom napíš, aký morálny odkaz ľuďom zanechal Ježiš v tomto podobenstve.

Kresťanstvo zásadným spôsobom ovplyvnilo celú našu kultúru, morálku a umenie. Každý deň sa v bežnom živote stretávame s kresťanstvom, keď napríklad prechádzame okolo kostola, keď si zavesíme do auta kríž alebo ruženec, v hudbe, v literatúre, v ľudovej slovesnosti...

Biblické prvky v našej reči

- Ktoré z nasledujúcich slov a slovných spojení poznáš?
- 🎧 Vysvetli, v akom význame sa používajú a s akým biblickým príbehom sa spájajú.

Farizej

Talent (zakopaný talent)

Umývať si ruky (Pilát)

Judáš

Kríž

- 🎧 Poznáš nejakú pieseň alebo hudobné dielo inšpirované kresťanským náboženstvom, v ktorom sa nachádzajú biblické motívy? Napíš aspoň dve takéto skladby.

- 🎨 Poznáš nejaké výtvarné dielo, ktoré bolo inšpirované kresťanstvom a ktoré zobrazuje nejaké biblické námety? Napíš aspoň dve takéto diela. Poznáš aj ich autorov?

- 🎭 Ktoré slovenské ľudové zvyky vychádzajú z kresťanskej tradície? Napíš, ku ktorej biblickej udalosti alebo sviatku sa viažu.

- 🗣️ Poznáš nejaké frazeologizmy, ktoré vychádzajú z Biblie?

*Začať niečo od Adama...
– začať celkom od začiatku.*

Kresťanstvo, ale aj iné náboženstvá v mnohom obohatili našu kultúru, a preto si budem vážiť hodnoty, ktoré sa stali jej súčasťou, aj keď im niekedy nerozumiem.

Islam

Islam je náboženstvo, ktoré je pre Európana v mnohom cudzie, a to aj napriek tomu, že v ňom nájdeme veľa prvkov prevzatých zo židovského náboženstva a z kresťanstva. Moslimské náboženstvo stojí na 5 požiadavkách, ktoré sa volajú „pilieri náboženstva“.

- Vyznanie viery
- Modlitba
- Almužna
- Pôst
- Púť do Mekky

- Koľkokrát za deň je moslim povinný modliť sa?
- Prečo je moslim povinný dávať almužnu?
- Ako dlho trvá moslimský pôst? Prečo sa má moslim postiť?
- Ako často musí moslim vykonať púť do Mekky?

- ?
- Ktorá požiadavka sa ti zdá zvláštna alebo jej nerozumieš?
 - Čo je podľa teba z týchto požiadaviek najťažšie?

V súčasnosti si veľa ľudí spája islam s terorizmom alebo sa nazdáva, že moslimské náboženstvo je netolerantné, násilné, no v skutočnosti islam násilie odmieta.

- Prečítaj si nasledujúce citáty a porozmýšľaj nad nimi.

„A bojujte na ceste Alaha proti tým, ktorí bojujú proti vám, avšak nekonajte bezprávie, lebo Alah nemiluje tých, ktorí sa bezprávia dopúšťajú.“
(Korán 2:190)

„A ak budú ochotní k mieru, buď k nemu ochotný i ty.“
(Korán 8:61)

„... aby ten, ktorý zabije jedného človeka – nie ako trest za vraždu alebo za to, že šíril pohoršenie na zemi –, bol súdený, akoby zabil ľudstvo celé.“
(Korán 5:32)

Nie je silný ten, kto druhého zrazi na zem, ale ten, kto sa v návale hnevu dokáže ovládnuť.“
(Mohamed)

„Nech nie je žiadneho donucovania v náboženstve!“
(Korán 2:256)

- ?
- Ktorý z uvedených citátov ťa najviac zaujal? Prečo?
 - K čomu nabáda tento citát?
 - Existuje nejaká podobnosť medzi tým, čo učí o násilí Biblia, a tým, čo učí Korán?
 - Čo nové si sa dozvedel/-a alebo zistil/-a o svetových náboženstvách?

Východné náboženstvá

- Poznáš nejaké východné náboženstvá? Napíš aspoň tri a porozprávaj, čo o nich vieš.

1.

2.

3.

Aj vo východných náboženstvách sa stretávame so zaujímavými hodnotami – nenásilie, pravdivosť, skromnosť, disciplína, ktoré sa v mnohom podobajú hodnotám, čo nám ponúka aj Biblia.

- Urob si malé porovnanie. Prečítaj si teraz jogínske zásady JAMA a NIJAMA.

JAMA

Ahinsa – nenásilie

Satja – pravdivosť

Astéjav – nekradnutie

Aparigraha – nehromadenie

Brahmačarja – zdržanlivosť, miernosť

NIJAMA

Sauča – duševná a telesná čistota

Santóša – skromnosť a spokojnosť

Tapas – disciplína

Svadhjája – vzdelávanie a sebaopoznanie

Íšvara pranidhána – poslušnosť vnútornému hlasu svedomia a láska k Bohu

- Potom skús priradiť k jednotlivým zásadám niektoré prikázania z Desatora, ktoré podľa teba vyjadrujú to isté.

- ?
- Prečo je na svete toľko náboženstiev?
 - Prečo podľa teba vznikajú náboženské vojny a nedorozumenia medzi ľuďmi rôzneho vierovyznania?
 - Prečo nedokážu ateisti pochopiť veriacich ľudí?

Judaizmus, kresťanstvo, islam aj východné náboženstvá ponúkajú svojim nasledovníkom okrem viery aj morálne hodnoty a zásady overené stáročiami. Nie všetci veriaci ľudia však dokážu podľa týchto zásad aj žiť, čo mnohokrát vedie k nedorozumeniam, nenávisti, ba až k vojnám.

Budem si pamätať, že nie je dôležité, či je niekto kresťan, moslim alebo ateista. Dôležité je to, nakoľko dokáže človek prejavíť svoju ľudskosť a zjednotiť sa s druhým v konaní dobra.

2. Život, telesné a duševné zdravie ako etická hodnota

Ochrana života a starostlivosť o zdravie

Televízia, internet, reklama aj ostatné masmédiá dnes vo veľkej miere ovplyvňujú nielen verejnú mienku, ale aj myslenie a správanie každého z nás. Pod ich vplyvom si často vytvárame názor na okolitý svet, na život, utvárame si hodnoty, vzťah k sebe samému, k svojmu telu, životu, k vlastnému JA.

V dnešnej spoločnosti sa kladie veľký dôraz na telesnú krásu a atraktivitu, úspešnosť a popularitu. Do úzadia potom často ustupujú mnohé iné hodnoty, ako je zdravie, vzdelanie, ale predovšetkým vzťah človeka k človeku.

- ? Aký ideál človeka nám ponúka naša spoločnosť?
 - Ako musí vyzeráť žena, aby bola považovaná za krásnu?
 - Ako musí vyzeráť muž, aby bol považovaný za príťažlivého?
 - Aké schopnosti musí mať človek, aby bol v našej spoločnosti uznávaný, oceňovaný?
- Čo sa dnes mimoriadne cení?

- Napiš, ako si ty predstavuješ ideálneho človeka – muža alebo ženu. Opíš jeho výzor, vlastnosti, schopnosti, záľuby a pod.

Vlastnosti	Výzor

Schopnosti

- ? Myslíš si, že krásni ľudia to majú v živote ľahšie? Prečo?
- Myslíš si, že dobrí ľudia to majú v živote ťažšie? Prečo?
- Myslíš si, že ľudia, ktorí nespĺňajú súčasný ideál krásy, alebo sú chorí či hendikepovaní, môžu byť aj napriek tomu úspešní v živote, v politike, vo svete šoubiznisu? Poznáš takýchto ľudí?

Každá spoločnosť si vytvára určitý ideál krásy. V starovekom Grécku existoval ideál KALOKAGATIA – predstavoval ho človek, ktorého fyzická a duševná krása boli v harmonickom súlade. Rozvíjať telesnú aj duševnú krásu nie je možné bez starostlivosti o zdravie. O zdraví sa dnes veľa hovorí, a predsa sa nájde toľko ľudí, ktorí sú ochotní vymeniť svoje zdravie za peniaze, kariéru, popularitu, atraktívny vzhľad atď.

„Zdravie je najdôležitejšou kvalitou tela.“

Aristoteles

- ? Čo si myslíš o tomto výroku Aristotela? Ako mu rozumieš?
- Čo si predstavuješ pod pojmom duševné zdravie?
- Ako navzájom súvisí telesné a duševné zdravie?

Desatoro zdravia

- Napiš 10 zásad, ktoré by mal človek dodržiavať, aby svoje telo udržiaval zdravé a v dobrej kondícii, a jeho myseľ zostala čistá, bez stresu a negatívnych myšlienok.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

- ? Ktoré tri z týchto zásad považuješ za najdôležitejšie?
- Ktoré z týchto zásad nemáš problém dodržiavať?
- Ktoré z týchto zásad ti robí problém dodržiavať? Prečo?

😊 Chcem sa správať zodpovedne k svojmu telu. Dám si predsavzatie, že každý deň dodržiám aspoň dve prikázania zo svojho desatora zdravia, ktoré mi doteraz robili problém.

Sebaovládanie

Na planéte kráľ

„Vaše veličenstvo... nad čím vládnete?“ spýtal sa malý princ.
 „Nad všetkým,“ odpovedal veľmi prostodušne kráľ.
 „A hviezdy vás poslúchajú?“
 „Prirodzene,“ povedal mu kráľ. „Poslúchnu okamžite. Nestripím nedisciplinovanosť.“
 „Chcel by som vidieť západ slnka... Urobte mi tú radosť... Prikážte slnku, aby zapadlo...“
 „Keby som prikázal niektorému generálovi, aby lietal z kvetiny na kvetinu ako motýľ, alebo aby napísal tragédiu, či aby sa premenil na morského vtáka, a ten generál by rozkaz nevykonával, kto by to zavinil, on alebo ja?“
 „Boli by ste to vy,“ pevne odpovedal malý princ.
 „Správne. Od každého treba žiadať len to, čo môže dať,“ pokračoval kráľ. „Autorita sa zakladá predovšetkým na rozume. Ja mám právo vyžadovať poslušnosť, pretože moje rozkazy sú rozumné.“
 „A čo ten môj západ slnka?“ pripomenul mu malý princ.
 „Budeš mať ten svoj západ slnka. Vyžiadam si ho. Ale vo svojej vladárskej múdrosti počkám, kým budú priaznivé podmienky.“
 „A keby to bude?“ zaujímal sa malý princ.
 „Hm, hm, bude to asi... asi... bude to dnes večer asi o trištvrte na osem. A uvidíš, ako presne sa plnia moje príkazy.“

(z knihy Malý princ)

Ľudský život je dar, ktorý dostávame iba raz. A predsa si toľko ľudí svoj život neváža. My sa často správame k sebe nezodpovedne, doslova zneužívame svoje zdravie, a to nielen telesné, ale aj duševné. Správame sa ako kráľ, ktorý dáva nerozumné príkazy...

- Aké nerozumné príkazy dávajú najčastejšie mladí ľudia svojmu telu?
- Aké dôsledky môžu mať tieto nerozumné príkazy pre naše zdravie?

Oči, budete sa každý deň 5 hodín pozeráť na obrazovku monitora a budete sledovať všetky novinky na facebooku!

Test zdravia

- Urob si nasledujúci mini test starostlivosti o zdravie. Za každú odpoveď A si daj 3 body, za odpoveď B 2 body a za odpoveď C si daj 1 bod.

- ☐ **Vyprázané a masné jedlá jedávam:**
 a) zriedka b) občas c) často
- ☐ **Ovocie alebo zeleninu jedávam:**
 a) každý deň b) 3 x za týždeň c) zriedka
- ☐ **Sladkosti a čokoládu jedávam:**
 a) zriedka b) občas c) denne
- ☐ **Celozrnné pečivo jedávam:**
 a) každý deň b) 3 x za týždeň c) zriedka
- ☐ **Keď som smädný pijem:**
 a) voľu b) malinovku c) kokakolu
- ☐ **Na hodinách telesnej cvičím:**
 a) vždy b) občas necvičím c) vyhýbam sa telesnej
- ☐ **Aktívne športujem aspoň hodinu:**
 a) každý deň b) 3 x za týždeň c) zriedka
- ☐ **Chodím peši**
 a) veľmi často b) občas c) zriedka
- ☐ **Denne spím:**
 a) aspoň 8 hodín b) 6-7 hodín c) menej ako 6 hodín
- ☐ **Pozieram televíziu:**
 a) menej ako 1 h denne b) 1-2 h denne c) viac ako 2 h denne
- ☐ **Pri počítači a na internete trávim denne:**
 a) menej ako 1 h denne b) 1-2 h denne c) viac ako 2 h denne
- ☐ **Denne trávim vonku na čerstvom vzduchu:**
 a) viac ako 3 h denne b) 1 h denne c) menej ako 1 h denne
- ☐ **Venujem sa iným ľuďom (pomoc, rozhovor, spoločné trávenie voľného času):**
 a) denne b) občas c) vystačím si sám

- Spočítaj si body. Aké číslo ti vyšlo?

Vyhodnotenie:

33 – 39: Tvoj vzťah k vlastnému zdraviu je veľmi uvedomelý.

24 – 31: Staráš sa o svoje zdravie primerane. Nejaký ten prehršok proti zásadám zdravého životného štýlu sa dá vždy napraviť.

15 – 23: Tvoj prístup k vlastnému telu a zdraviu je trochu nezodpovedný. Mal/-a by si sa zamyslieť, ako sa staráš o svoje zdravie, pretože ča neskôr môžu preväpiť zdravotné problémy.

1 – 14: **Pozor!** Zahrávaš sa so svojím zdravím. Ak nezmeníš svoje nezdravé návyky, môžeš si privodiť vážne zdravotné problémy.

Porozmýšľam nad jedným zo svojich návykov, ktorý neprospieva zdraviu, a nasledujúci týždeň sa budem snažiť niečo zmeniť, napr. skrátim čas sledovania televízie, do školy si zoberiem na pitie voľu a pod.

Ked' život bolí...

Len čo malý princ pristál na Zemi, bol veľmi prekvapený, že nikoho nevidí. Vtom sa v piesku pohol akýsi prstenec farby mesiaca. „Na ktorú planétu som spadol?“ spýtal sa malý princ. „Na Zem, do Afriky,“ odpovedal had. „Ach!... Na Zemi teda nikto nie je?“ „Tu je púšť. Na púšťach nikto nie je. Zem je veľká,“ povedal had. „Kde sú ľudia?“ ozval sa napokon malý princ. „Človek sa na púšti cíti trochu osamelý...“ „Človek je osamelý aj medzi ľuďmi,“ povedal had. Malý princ sa naňho nadiľho zahľadel. „Ty si čudné zviera,“ povedal mu nakoniec, „tenké ako prst...“ „Ale som mocnejší ako prst hocikákeho kráľa,“ odpovedal had. Malý princ sa usmial: „Nie si veľmi mocný... nemáš ani nožičky... ani cestovať nemôžeš...“ „Môžem ťa uniesť ďalej ako loď,“ povedal had. Okrútil sa malému princovi okolo členka ako zlatý náramok. „Ked' sa niekoho dotknem, vrátim ho zemi, z ktorej vyšiel.“ Malý princ neodpovedal. „Je mi ťa ľúto, si taký slabý na tejto Zemi zo žuly. Môžem ti jedného dňa pomôcť, ak sa ti bude priveľmi cnieť za tvoju planétou. Ja môžem...“ „Och! Veľmi dobre som ti rozumel,“ povedal malý princ, „ale prečo hovoríš ustavične v hádankách?“ „Ja ich všetky rozlúštim,“ odpovedal had. A zmĺkli.

(z knihy Malý princ)

- Koho predstavuje v príbehu had?
- Prečo had povedal malému princovi, že je mocnejší ako prst hocikákeho kráľa?

Smrť patrí k životu tak ako narodenie. Pre deti v 14 rokoch je to ešte ďaleká budúcnosť. A predsa, nikto z nás nevie, či sa s ňou nestretnie už oveľa skôr – môže to byť smrť niekoho blízkeho v dôsledku choroby alebo priateľa či spolužiaka pri nejakej dopravnej nehode. Je ťažké vyrovnáť sa s takýmito tragédiami, no oveľa ťažšie je to vtedy, ak sa nejaký človek rozhodne pre smrť sám.

- Aké problémy môžu byť pre mladého človeka v tvojom veku také náročné, že si s nimi nedokáže sám poradiť?

- Vyber si teraz jeden z týchto problémov a napíš ho na lístok, akoby to bol tvoj skutočný problém. Potom lístok zlož a vhod' do spoločného košíka aj s ostatnými spolužiakmi. Následne si každý z vás vytiahne z košíka jeden lístok. Prečítaj si problém, zapíš si ho do zošita a potom porozmýšľaj a napíš, ako by si túto situáciu riešil/-a v reálnom živote.

Problém:

Moje riešenie:

Vypočujte si spoločne v triede príbeh chlapca menom Kyle.

(metodika str. 33)

- Čo pomohlo Kylemu zmeniť jeho úmysel spáchať samovraždu?
- Prečo považujú ľudia samovraždu nejakého človeka za tragédiu?
- Vieš, čo je eutanázia alebo asistovaná samovražda?
- Myslíš si, že keď niekto trpí veľkými bolesťami (napr. pri ťažkej chorobe), dokáže jeho bolesti zmierniť pocit, že je niekto pri ňom, že ho niekto potrebuje?
- Ako môžeme prejavíť svoju účasť na utrpení alebo pri riešení nejakých závažných problémov?

Život žiadneho človeka nie je bez problémov a ťažkých situácií, no ani jedna z nich nestojí za to, aby človek ukončil vlastný život. Vždy sa dá nájsť nejaké riešenie. Hoci sa niekedy môže zdať z nášho pohľadu situácia beznádejná, možno sa práve v tej chvíli vedľa nás nachádza človek, ktorý by nám vedel poradiť a pomôcť.

Budem si vážiť svoj život, i keď mi niekedy bude ťažko.
Budem si viac všímať ľudí okolo seba, či niekto nepotrebuje moju pomoc.

3. Etické aspekty manželského a rodinného života

Priateľstvo, zamilovanosť, známosť, manželstvo

• Poznáš pieseň od Miro Žbirka *Prvá*?

• Vypočujte si ju spoločne v triede. Potom si prečítaj jej text a porozmýšľaj nad ním.

Vieš, jedna láska je vždy prvá.
Vieš, dotyk v dlani po nej trvá.
Po nej zvýši tón, po nej zvýši chuť.
Nejde z hlavy von, nejde zabudnúť.

Vieš, jedna láska je vždy prvá.
Vieš, smietka v očiach po nej trvá.
Po nej zvýši tieň, po nej zvýši dym.
Ešte o nej viem, už ju nevidím.

Viem, prvá láska je len jedna.
Viem, v lete zimná, v zime letná.
Po nej zvýši vlas, po nej zvýši list.
Ten vlas nemal čas, ten list nemal prísť.

Viem, jedna láska je vždy prvá.
Viem, niečo po nej stále trvá.
Možno tón či tieň, možno chuť či dym.
Ešte o nej viem, už ju nevidím.

Prvá je tá z dvorov a kín,
keď smieš byť s ňou,
keď smieš byť s ním.
Prvá je tá z troch súrnych slov,
keď smieš byť s ním,
keď smieš byť s ňou.

- O čom spieva Miro Žbirka v tejto piesni?
• Spomínaš si na svoju prvú lásku?
Alebo to ešte len má prísť?
• Ktoré verše tejto piesne podľa teba najlepšie vystihujú pocity, čo prežíva chlapec či dievča, keď sa prvýkrát zamiluje?
• Čo znamenajú slová:
„v lete zimná, v zime letná“?

• Zober si teraz jeden list farebného papiera a za hrsť ryže. Nasyp ryžu na papier a vytvor z týchto drobných semienok symbol pre slovo láska. Nemalo by to byť srdce. Skús vytvoriť vlastný symbol. Potom si tento symbol prekresli do zošita.

Keď sa dvaja ľudia do seba zaľúbia, chcú byť neustále spolu a dúfajú, že ich láska vydrží navždy. Pevné rozhodnutie zostať navždy spolu sa uskutočňuje v manželstve. Manželstvo je inštitúcia, ktorej cieľom je chrániť trvalé spoločenstvo muža a ženy. Samotné uzatvorenie manželstva, romantická svadba a spoločné bývanie však ešte nie sú zárukou dlhotrvajúceho vzťahu.

Manželstvo je ako most, ktorý spája dva vzdialené brehy – muža a ženu. Iba ak stojí na pevných pilieroch, bude schopný odolávať všetkým nástrahám, životným skúškam a problémom.

A žili šťastne, až kým nepomreli...

• Porozmýšľaj a napíš do pilierov mosta na obrázku, ktoré hodnoty a vlastnosti upevňujú manželstvo a robia ho trvalým spojením medzi mužom a ženou na celý život.

Aby bol most naozaj pevný, musí mať hlavne spevnené brehy. Do manželstva by teda mal vstupovať človek, ktorý je už telesne, ale predovšetkým osobnostne zrelý, ktorý dokáže prevziať za druhého zodpovednosť.

Na manželstvo sa môžem pripravovať už teraz tým, že si budem plniť svoje povinnosti, zodpovedne sa pripravovať na budúce povolanie a rozvíjať svoju osobnosť po všetkých stránkach.

Sebaovládanie ako podmienka zdravého sexuálneho života

Prvá cesta lietadlom je pre každého zážitkom. No keď sa odrazu objaví správa, že nejaké lietadlo havarovalo, začneme sa zamýšľať: Prečo? Kde nastala chyba? Kto bol na vine? A je vôbec lietanie bezpečné? Odborníci tvrdia, že je...

Predčasný sex – let do nebezpečenstva

- ❓ • Letel/-a si už niekedy lietadlom?
- Nemal/-a si strach? Ak áno, čoho si sa obával/-a?
- Je letecká doprava podľa teba naozaj bezpečná alebo máš iný názor?
- Čo všetko treba urobiť predtým, ako lietadlo vzlietne, aby bol let bezpečný?

🗒 • Odpoveď na poslednú z otázok napíš pod obrázok.

Bezpečný let

Mladý človek, ktorý začne veľmi skoro sexuálne žiť v domnienke, že by mohol niečo zmeškať, sa podobá lietadlu, ktoré sa vydalo na cestu bez paliva, v zlom technickom stave, bez skúseného pilota a personálu, s pasažiermi, medzi ktorými sú násilníci, sebeci alebo aj teroristi. Ako skončí takýto let?

- 🗒 • Skús teraz porozmýšľať, čo treba na to, aby sex v nejakom vzťahu bol naozaj pekný, prinášal radosť, uspokojenie, aby bol bezpečný, aby sa ani jeden z partnerov necítil zneužívaný. Nájdi paralely:

Bezpečný let – sex, ktorý prináša naplnenie a radosť

technický stav lietadla →

palivo →

skúsený pilot →

príjemný personál →

spolucestujúci →

Otázky na zamyslenie:

- ❓ • Prečo musí byť človek aj duševne, nielen telesne zrelý pre sexuálny život?
- Kedy je človek duševne zrelý pre sexuálny život?
- Aký je rozdiel medzi sexom z lásky a sexom bez lásky?
- Ako poznáme, že naša láska je pravá?
- Aké nebezpečenstvo prináša sex s partnerom, ktorého nepoznáme?

- Je mladý človek, ktorý odmieta predmanželský sex, nenormálny?

Sex vo veľmi mladom veku, bez zodpovednosti a skutočnej lásky, s partnerom, ktorého skoro nepoznáme, väčšinou nespĺní naše očakávania. Je to havária lietadla, ktoré nebolo pripravené na odlet, a predsa vzlietlo.

Budem si vážiť osoby druhého pohlavia a dám si pozor, aby som sa bezhlavo nevrhol/-hla do nejakého dobrodružstva s nezodpovedným partnerom.

Sex vo veľmi mladom veku prináša mnohé riziká. Pohlavným stykom sa prenáša aj v súčasnosti jedna z najobávanejších chorôb – AIDS – získaný syndróm imunitnej nedostatočnosti.

Čo viete o AIDS? (Test)

● Sú nasledujúce tvrdenia v tabuľke správne (S) alebo nesprávne (N)?

Prečítaj si všetky tvrdenia a zaznač svoju odpoveď do štvorčeka v zozname.

Potom si v triede spoločne s učiteľom preberte každé tvrdenie.

Neboj sa spýtať učiteľa, ak niečomu nerozumieš.

1. ☐ Je nebezpečné objímať sa alebo podávať si ruku s nositeľom vírusu HIV.
2. ☐ Vírusom HIV sa môžeš nakaziť, keď si sadneš na dosku toalety.
3. ☐ Je nebezpečné byť v triede s učiteľom – nositeľom vírusu HIV.
4. ☐ Iba homosexuáli sa musia báť, že dostanú AIDS.
5. ☐ Vírusom HIV sa nemôžeš infikovať, ak piješ z toho istého pohára alebo fľaše ako človek chorý na AIDS.
6. ☐ Vírusom HIV sa môžeš nakaziť aj pri jednorazovom pohlavnom styku.
7. ☐ Vírus HIV sa prenáša vzduchom, takže sa môžeš nakaziť, ak niekto infikovaný pri tebe kašle a kýcha.
8. ☐ Ak otehotnie žena infikovaná HIV, jej dieťa bude tiež HIV pozitívne.
9. ☐ AIDS je vyvolaný vírusom.
10. ☐ Pozitívny test znamená, že človek má AIDS.
11. ☐ AIDS napáda a ničí červené krvinky.
12. ☐ AIDS sa prenáša všetkými telesnými výlučkami.
13. ☐ Testy na AIDS sú vždy presné.
14. ☐ Tri hlavné spôsoby prenosu vírusu HIV sú: sexuálnym kontaktom, spoločnými ihlami, dotykom s krvou.
15. ☐ Veľa príznakov AIDS sa podobá na iné bežné ochorenia.
16. ☐ Jednou z ťažkostí v boji proti AIDS je, že medzi nakazením a objavením sa prvých príznakov môže uplynúť veľmi dlhé obdobie.

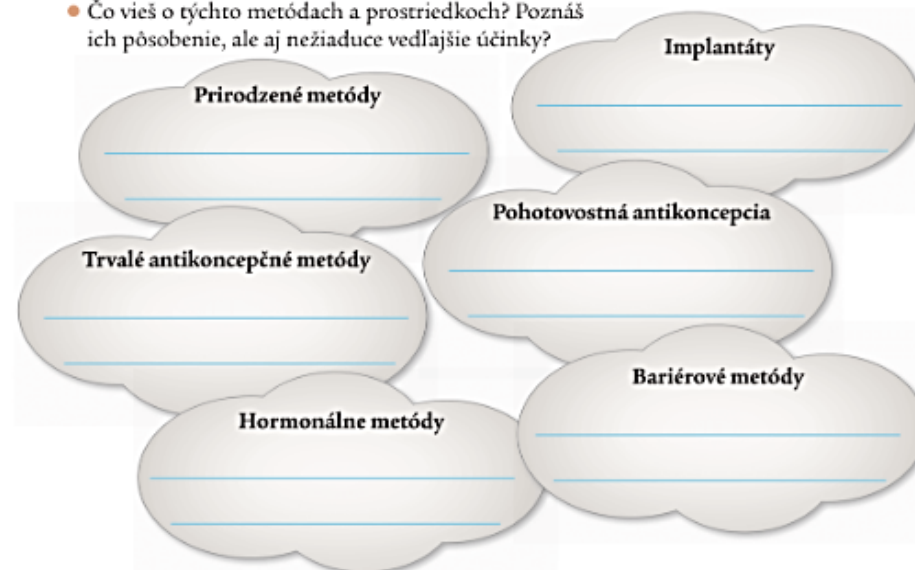
- Čo nové si sa dozvedel/-a o AIDS?
- Čo je podľa teba hlavnou príčinou šírenia tejto nebezpečnej nákazy?
- Ako sa môžeš chrániť pred nakazením vírusom HIV?

Antikoncepcia a prirodzené metódy regulácie počatia

Sex medzi mužom a ženou by mal byť vždy vyjadrením ich vzájomnej lásky a náklonnosti. Pri pohlavnom styku sa zároveň môžu stať aj spoluvtorcami nového života. Splodiť a priviesť na svet dieťa však znamená obrovskú zodpovednosť – voči sebe samému, voči svojmu partnerovi, no v prvom rade voči novovzniknutému životu. Každé dieťa by sa malo narodiť chcené a očakávané. A predsa každý rok tisíce žien rieši problémy v súvislosti s neplánovaným alebo nechceným tehotenstvom. V súčasnosti existuje mnoho prostriedkov a metód, ktorými je možné regulovať počet otehotnení. Viaceré z nich sa však spájajú s rizikom vedľajších účinkov.

- Vieš, ktoré konkrétne antikoncepčné metódy môžeme zaradiť do jednotlivých skupín uvedených v tabuľke?
- Čo vieš o týchto metódach a prostriedkoch? Poznáš ich pôsobenie, ale aj nežiaduce vedľajšie účinky?

● Prejdite si jednotlivé metódy spolu s vyučujúcim, vysvetlite si, čomu nerozumiete. (Metodika strana 44)

Sex nie je šport ani forma nejakej terapie či relaxu. Pohlavný život bez zodpovednosti, náhodný sex s niekým, koho nepoznáš, časté striedanie partnerov, to všetko predstavuje pre mladého človeka nebezpečenstvo, ktoré môže jeho život, ale i životy iných navždy poznačiť.

Pre mladých ľudí v tvojom veku je najvhodnejšou metódou, ako sa chrániť pred nechceným otehotnením, sexuálna abstinencia.

4. Ekonomické hodnoty a etika

1. Vlastníctvo a peniaze ako prostriedok a cieľ

Na planéte „Biznismena“

- m** „Čo máš z toho, že vlastniš hviezdy?“
 „Robí to zo mňa boháča.“
 „A čo máš z toho, že si boháčom?“
 „Môžem si kúpiť iné hviezdy, ak niekto nejaké objaví.“
 „A čo s nimi robíš?“
 „Spravujem ich. Spočítavam a prepočítavam,“ odpovedal biznismen. „Je to náročná práca, ale ja som vážny človek!“
 „Ak ja vlastným hodvábnu šatku, môžem si ju uviazať na krk a odniesť. Ak ja vlastným nejakú kvetinu, môžem si ju odtrhnúť a odniesť. No ty si nemôžeš natrhať hviezdy!“
 „Nie, ale môžem si ich uložiť do banky.“
 „Čo to znamená?“
 „To znamená, že na papierik napíšem počet svojich hviezd. A potom ten papierik zamknem do zásuvky.“
 „To je všetko?“
 „To stačí!“
 Malý princ mal o vážnych veciach celkom iné predstavy ako dospelí.
 „Ja vlastným kvetinu, povedal ešte, „a každý deň ju polievam. Vlastním tri sopky a vymetám ich každý týždeň. A vymetám aj tú vyhasnutú, lebo človek nikdy nevie. Pre moje sopky je osožné, že ich vlastním, pre moju kvetinu je osožné, že ju vlastním. Ale ty nie si hviezdám osožný...“
 (z knihy Malý princ)

Psychologické poradne zaznamenali v posledných rokoch veľa prípadov citovo zanedbaných a opustených detí, hoci žijú so svojimi rodičmi a po materiálnej stránke im nič nechýba. Veľa ľudí totiž prepadlo zarábaniu peňazí. Sú ľudia, ktorí túžia po veľkom bohatstve a domnievajú sa, že bohatstvo ich urobí šťastnými.

- Čo si môže človek kúpiť za peniaze a čo nie?
- ?** Kto má veľa peňazí, môže si dovoliť kúpiť veľa vecí, no sú určité veci, ktoré sa jednoducho kúpiť nedajú. Skús nájsť protiklady – čo sa kúpiť dá a čo nie.

môže si kúpiť drahé auto

nemôže si kúpiť bezpečnosť na ceste

- ?** Sú bohatí ľudia šťastnejší ako chudobní? Svoju odpoveď aj zdôvodni.
 • V čom to majú bohatí ľudia v živote ľahšie ako chudobní? V čom ťažšie?
 • Čo ma dokáže v živote potešiť, čo sa nedá kúpiť za peniaze?

„To najcennejšie si za peniaze nekúpiš.“

Akú hodnotu majú peniaze?

Peniaze – kus kovu alebo papiera... Prečo sú pre nás také dôležité? V čom spočíva ich skutočná hodnota? Až keď vynaložíme určitú námahu, prácu, zriekneme sa voľného času, spánku, keď príde únava, až vtedy si začneme uvedomovať do istej miery ich hodnotu. No dôležitá nie je len vynaložená námaha, ale aj cieľ – na čo tieto peniaze použijeme.

- ?** Čo by si bol/-a schopný/-á urobiť kvôli peniazom? Doplň do dotazníka, za akú sumu by si bol/-a ochotný/-á urobiť nasledujúce veci:

- skočiť do ľadovej vody
- prenocovať sám/sama na opustenom hrade
- nechať po sebe liezť obrovského pavúka
- robiť týždeň maskota v detskom tábore
- upratovať týždeň namiesto upratovačky v škole
- počas letných prázdnin pracovať denne 4 hodiny v záhrade
- strážiť celý deň tri mladšie deti svojich susedov

- ?** Čo by si nikdy kvôli peniazom neurobil/-a?

„Koreňom všetkého zla je láska k peniazom.“

- ?** Skús vysvetliť tento citát: Prečo nie peniaze, ale láska k peniazom je zlá?
? Napiš teraz zoznam všetkého, čo považuješ za zlo vo svete.

- ?** Teraz si postupne ešte raz prejdí zoznam, porozmýšľaj, čo je príčinou tohto zla, a zakrúžkuj každú položku, za ktorou sú podľa teba peniaze.

- ?** Čo si zistil/-a? V koľkých prípadoch bola príčinou nejakého zla túžba po peniazoch?
 • Prečo ľudia tak veľmi túžia po peniazoch, že sú schopní kvôli nim robiť zlé veci?

10 eur. Je to veľa peňazí? Pre niekoho áno, pre niekoho nie. Pre niekoho môže byť 10 eur suma, z ktorej dokáže vo všetkej skromnosti vyžiť dva dni. Pre iného sú desaťeurové bankovky iba „drobné“, ktoré ani neráta. Aká je teda skutočná hodnota peňazí?

Teraz si predstav, že vonku na chodníku nájdeš 10 eur. Čo s nimi urobíš? Napiš všetky možnosti, na čo by sa tieto peniaze dali využiť. Potom v triede porozmýšľajte, aké bude mať dôsledky každá z uvedených možností.

- kúpim mladšiemu súrodencovi darček k narodeninám

dôsledok → urobil/-a som dobrý skutok, môj súrodenec bude mať radosť

- kúpim si cigarety

dôsledok →

.

dôsledok →

.

dôsledok →

.

dôsledok →

- ?** Aký je môj vzťah k peniazom?
- Na čo využívam svoje vreckové alebo úspory?
- Akú majú peniaze hodnotu?
- Akú majú hodnotu peniaze uložené v banke?
- Sú peniaze dobré alebo zlé?

Peniaze nie sú ani dobré, ani zlé. Záleží len na človeku, aký má k nim vzťah, akým spôsobom ich získava a na čo ich využíva – či na dobro alebo na zlo.

- 😊** Pouvažujem nad svojím vzťahom k peniazom, či pre mňa peniaze neznamenajú viac ako priatelia, dobré vzťahy v rodine, zdravie atď.

Ekonomické cnosti – sporivosť, podnikavosť, umenie hospodáriť

O rybárovi a turistovi

|| Rybár sa vrátil z lovu, sadol si na breh mora a pozeral do diaľky. Vtom ho oslovil dotieravý turista. „Prečo si nevezmeš pôžičku? Mohol by si si kúpiť motor a úlovok by si mal dvojnásobne väčší. Ten by ti priniesol peniaze na motorový čln a pomocníka. Mohol by si ísť dvakrát denne na lov – bol by to štvornásobný zárobok. Potom by nasledovali ďalšie motorové člny, posádka, stánky na trhu, rybárska reštaurácia, továreň na konzervy...“ Turista hovoril ako v extáze.

„A potom?“ prerušil ho rybár.

„Potom nebudeš musieť vôbec nič robiť. Budeš celý deň sedieť a šťastný meditovať pri mori.“

„To robím už aj teraz, len ty si ma vyrušil,“ odpovedal rybár.

(z knihy O kázni a dáždnikoch)

- ?** Ako sa ti páčil príbeh?
- Čo si myslíš o radách turistu, ktoré dával rybárovi?
- Čo si myslíš o rybárovi a jeho odpovedi turistovi? Myslíš, že bol rybár lenivý?

! Prečítaj si nasledujúci citát a pokús sa ho vysvetliť.

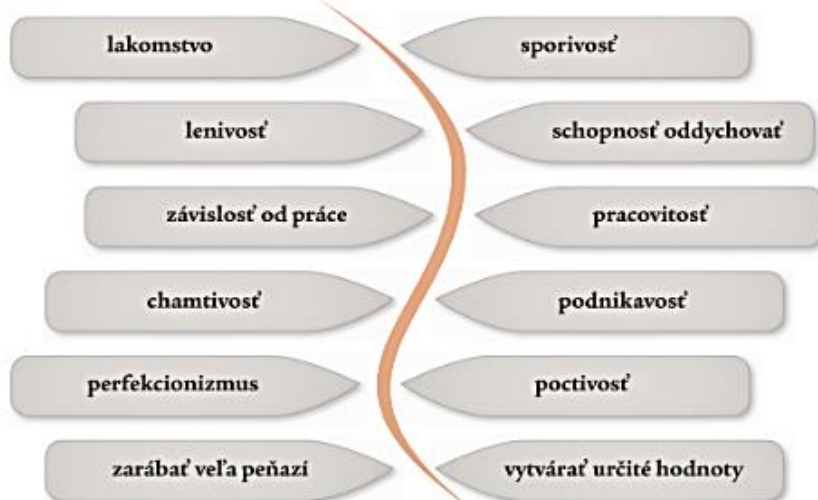
„Lepšie je žiť z mála peňazí, ako sa celý život venovať zarábaniu peňazí.“
(výrok istého francúzskeho spisovateľa)

- ?** Vieš, čo znamená slovo **vorkoholik**?
- Napiš krátku charakteristiku človeka, o ktorom môžeme povedať, že je vorkoholik. Ako sa prejavuje táto závislosť?

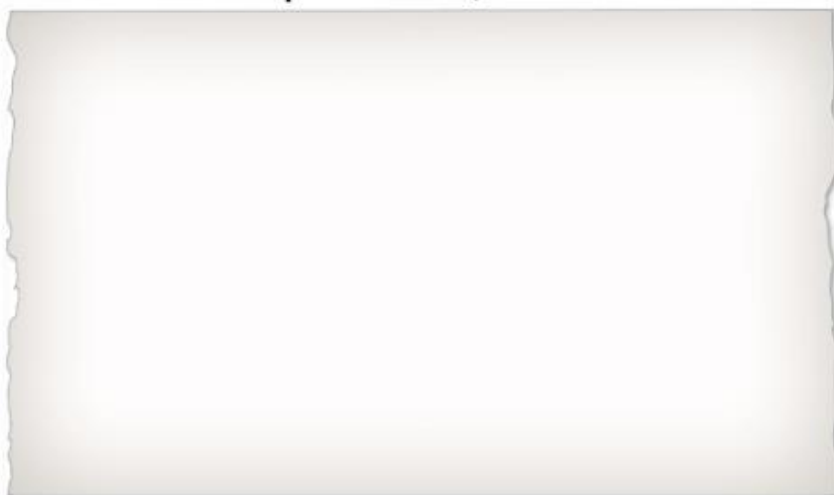
- Prečo sa niektorí ľudia stávajú závislými od práce?

Sporivosť, podnikavosť, umenie hospodáriť, poctivosť, spoľahlivosť – to všetko sú ľudské vlastnosti, ktoré by nemali chýbať nikomu, kto sa pohybuje v oblasti ekonomiky, kto podniká, obchoduje, ale ani žiadnemu pracujúcemu človeku. A predsa existuje len tenká čiara, ktorá tieto cnosti delí od tých najhorších vlastností – lakomstvo, klamstvo, nepoctivosť.

❶ Zamysli sa a vysvetli, aký je rozdiel medzi nasledujúcimi pojmami.

❷ Hovorí sa, že peniaze krivia charakter. Skús teraz nakresliť karikatúru človeka zameraného na peniaze – lakomca, chamtivca...

„Sú veci nevyhnutné a veci podstatné. Nevyhnutné sú schody, no podstatný je chrám. Ľudia západnej kultúry však budujú často len schody a zabúdajú na chrám.“

(A. De Saint-Exupéry)

Svojpomoc, solidarita, pomoc sociálne slabším

O hodnote chleba

Anglický novinár raz uskutočnil poučný test. Kúpil bochník chleba a na najrušnejších križovatkách ulíc svetových veľkomiest ho ponúkal okoloidúcim za hodinu práce. A tu sú výsledky:
V Hamburgu ho vysmiali.
V New Yorku ho zatkla polícia.
V Nigérii sa mu ponúкло viacero osôb pracovať zaň tri hodiny.
V Dillí sa mu ponúkli stovky osôb, ktoré boli ochotné pracovať za chlieb celý deň.
(z knihy *O kázni a dáždnikoch*)

❶ Prečítaj si nasledujúce štatistiky, skús sa zamyslieť a odpovedz na otázky.

- 1,2 miliardy ľudí žije v extrémnej chudobe, teda zo sumy menej ako jeden dolár na deň
- každé tri sekundy zomiera dieťa v dôsledku extrémnej chudoby
- viac ako 100 miliónov detí nemá šancu chodiť do školy
- 860 miliónov dospelých nevie písať a čítať
- 3 miliardy ľudí žije za menej ako 2 doláre denne
- najbohatšie 1 % ľudí má väčší príjem ako najchudobnejších 57 %
- 1,3 miliardy ľudí nemá prístup k zdravotne vyhovujúcej vode
- 800 miliónov ľudí je podvyživených
- denne zomiera v dôsledku chudoby najmenej 24 000 detí

Aké sú moje úspory?
Na čo ich chcem použiť?

Aké vreckové dostávam od svojich rodičov?

Ako často sa sťažujem,
že musím chodiť do školy?

Koľko ma stojí mesačne môj telefón?

Aké nápoje pijem?

Ako často nedojem jedlo
v školskej jedálni a vyhodím ho?

Koľko správ denne napíšem
svojím priateľom na facebooku?

80 + 20... je to fér?

Urobte v triede experiment. Najskôr sa rozpočítajte po päť.

Potom vytvorte skupiny – všetky jednotky spolu, všetky dvojky atď.

Váš vyučujúci má pre vás pripravené prekvapenie.

- Na základe čoho boli vybraní žiaci do skupinky, pre ktorú bolo pripravené prekvapenie?
- Zaslúžili si nejako toto „vyvolené“ miesto?
- Sú ostatní žiaci menejcenní, keďže sa medzi „vyvolených“ nedostali?
- Kde sa môžeme stretnúť s takouto nespravodlivosťou?

- Vyznač si farebne na mape sveta krajiny, ktoré označujeme ako krajiny tretieho sveta.

- Ako žijú ľudia v týchto krajinách?
- S akými problémami musia bojovať chudobní ľudia v rozvojových krajinách?
- Sú ľudia žijúci v krajinách tretieho sveta zodpovední za svoju biedu?
- Ako im môžeme pomôcť?

Pozriem si nejaký dokument o živote ľudí v rozvojových krajinách.

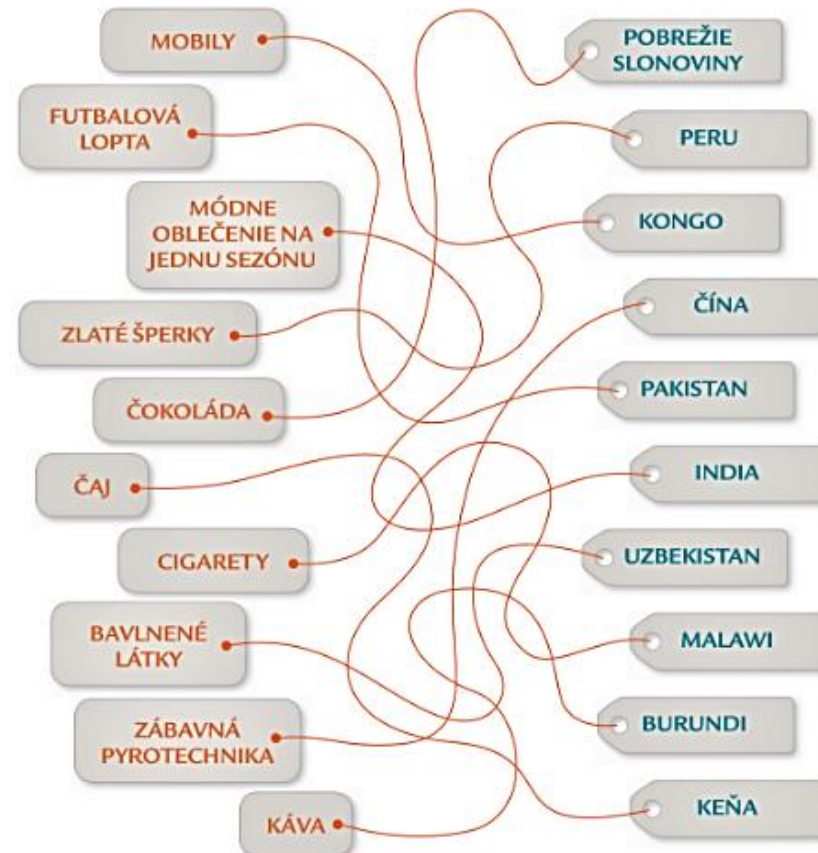
Veľa vecí, ktoré každý deň používame, vzniká v rozvojových krajinách – tabuľka čokolády, bavlnené tričko alebo zlatý prsteň prešli dlhým výrobným reťazcom.

Na začiatku tohto reťazca sú často pracujúce deti, ktoré v malých dielňach šijú oblečenie, farbía kožu toxickými farbami, pod zemou ťažia rudy alebo na poliach pomáhajú pestovať plodiny pre vývoz. Na školu im už nezostáva čas.

Vystopovať cestu výrobku z chudobného ázijského predmestia alebo z poľa na africkom vidieku až po pekne zabalený výrobok v obchode je veľmi zložitá a môže sa nám zdať, že sa nás tento problém netýka, alebo?

Detská práca – Čo pre nás vyrábajú deti?

- Viete, odkiaľ pochádzajú suroviny na výrobu nasledujúcich vecí alebo už hotové veci? Prezrite si tento labyrint:

● **Doplň do textu názvy štátov podľa labyrintu na predchádzajúcej strane.**

- Východoafrické _____ patrí medzi najchudobnejšie zeme sveta. 55 % obyvateľov, teda asi 750-tisíc rodín získava živobytie z pestovania kávy (arabiky). Viac než štvrtina detí namiesto chodenia do školy pracuje v poľnohospodárstve.
- _____ je najväčším svetovým producentom a vývozcom kakaa. V krajnej chudobe tu však žijú 3/5 obyvateľstva, každé šieste dieťa je podvyživené. Deti pracujú na plantážach nosia ťažké koše kakaových strukov, pracujú s nebezpečnými mačetaťmi, aplikujú chemikálie bez ochrany.
- _____ má 42 miliónov obyvateľov – takmer polovica ľudí tu žije v extrémnej chudobe, šestina detí je podvyživená, štvrtina detí ťažko pracuje na čajovníkových plantážach.
- _____ je jedným z najväčších producentov tabaku. Na tabakových poliach pracuje veľa detí, ktoré dotykom čerstvých vlhkých listov, napríklad pri zbere, absorbujú toľko nikotínu, akoby vyfajčili až 50 cigariet za deň. Nikotínová otrava spôsobuje slabosť, zvracanie a nevoľnosť, vedie k vzniku rakoviny a poškodzuje mozog.
- _____ je najväčším vývozcom zlata z Latinskej Ameriky. Pracuje tu až 50 tisíc detí. Vyťažené zlato sa z rudy oddeľuje pomocou ortuti, ktorú deti vdychujú alebo sa v kvapalnej podobe dostáva do ich tiel a do okolitého prostredia. Otrava ortuťou poškodzuje doživotne nervový systém, vedie k zlyhaniu orgánov alebo k smrti.
- Koltan a cínovec – cenné rudy, nevyhnutné na výrobu mobilných telefónov a elektroniky, pochádzajú z baní v _____, kde pracuje viac než tretina chlapcov a takmer polovina dievčat. Práca v baniach patrí medzi najhoršie formy detskej práce. **ZISKY Z DETSKEJ PRÁCE FINANCUJÚ VOJNU V KRAJINE!**
- _____ bol v 90. rokoch najväčším výrobcom futbalových lôpt na svete. Ručná výroba lôpt je náročná práca a zároveň úboho platená. No keby dospelí dostávali dvojnásobok mzdy, mohli by sa chudobné rodiny bez detskej práce zaobiť. Cenu lopty by to nezvýšilo viac ako o 50 centov.
- _____ je najväčší producent zábavnej pyrotechniky. Petardy, svetlice a ďalšie výrobky pre naše oslavy vznikajú v dielnach v nebezpečných podmienkach s rizikom výbuchu. Veľký dopyt pred koncom roka prispieva k zvýšeniu počtu detí, ktoré idú namiesto do školy pracovať.

● **Nájdí tieto krajiny na mape v atlase. Vyber si jednu a vyhľadaj si na internete alebo v encyklopédii ďalšie informácie o živote, hospodárstve, politických pomeroch tejto krajiny, ale predovšetkým o živote bežných ľudí a detí.**

● **Čo je podľa teba detská práca?**

- Aký je rozdiel medzi detskou prácou a pomocou v domácnosti?

● **Poznáš Deklaráciu práv dieťaťa? Prečítajte si spoločne v triede s vašim vyučujúcim práva, ktoré prislúchajú každému dieťaťu na svete.**

● **Ktoré práva dieťaťa sú porušované, ak je dieťa nútené pracovať za peniaze, aby uživilo seba alebo aj celú rodinu?**

- Ako môžeme prispieť k zníženiu detskej práce?
- Poznáš nejaké projekty a organizácie, ktoré sa usilujú o odstránenie detskej práce?

Materiálny majetok každého dospelého zdravého človeka by mal byť výsledkom jeho práce. Ľudská práca však nie je vždy spravodlivo odmeňovaná. Preto boj za sociálnu spravodlivosť a obhajovanie vlastných práv je spravodlivý. Na druhej strane si človek nemôže vymáhať spravodlivosť násilím, agresivitou alebo nedovoleným spôsobom.

Budem sa viac zaujímať o materiálne problémy iných ľudí – aj tých, ktorí žijú ďaleko, a naplánujem si konkrétnu pomoc pre konkrétnych ľudí, ktorá nebude len jednorazová.

Poctivosť, ochrana spotrebiteľa

„Svet je dostatočne veľký na to, aby mohol uspokojiť potreby všetkých, no vždy bude priveľmi malý na to, aby mohol uspokojiť nenásytnosť nemnohých.“

(Mahátmá Gándhí)

Ekonomika sa riadi vzťahmi **výrobca – obchodník – spotrebiteľ**. Naoko jednoduchý vzťah prináša mnoho etických problémov a rozporuplných situácií.

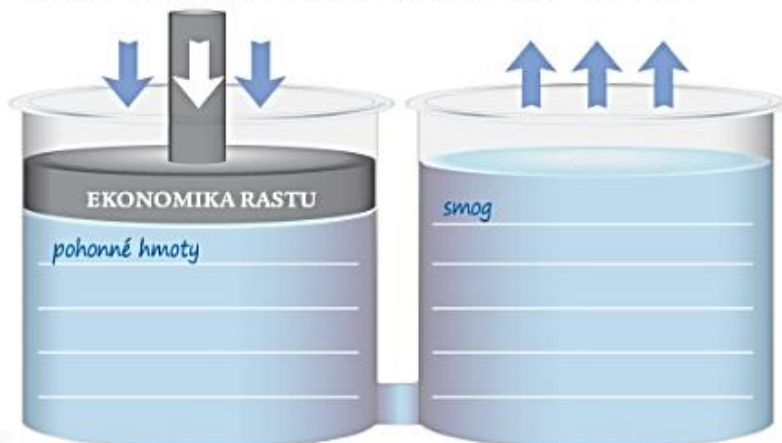
? Čo je cieľom výrobcu?

• Čo je cieľom obchodníka, ktorý predáva tovar nakúpený od výrobcu?

• Čo je cieľom spotrebiteľa (kupujúceho)?

V súčasnosti sa veľa hovorí o ekonomike rastu – vyrábať čoraz viac, využívať pri tom stále novšie technológie, zarobiť viac peňazí a neustále zvyšovať životnú úroveň. Dá sa však takto fungovať do nekonečna?

► Vieš, čo sú spojené nádoby? Ekonomika rastu je ako piest, ktorý narúša rovnováhu. Na jednej strane ubúdajú prírodné zdroje, na strane druhej pribúdajú negatívne dôsledky. Napiš do nádoby vľavo, čo konkrétne nám bude ubúdať, ak budeme vyrábať a kupovať stále viac vecí, a do nádoby vpravo, čo nám bude pribúdať – čiže dôsledky konzumného spôsobu života.

Planéta Zem – obrovské smetisko?

Za nekvalitné produkty, ktoré pre zlú kvalitu a krátku životnosť končia na skládke, v roku 2012 zaplatili Nemci 101 miliárd eur, čo je sedem percent celkových výdavkov nemeckých domácností.

Za pohonné hmoty domácnosti v Nemecku ročne zaplatia 56 miliárd, za elektrinu 98 miliárd a za potraviny 130 miliárd eur. Kúpou nekvalitného a predčasným vyhodnotením tovaru vyprodukoval každý Nemec 120 kilogramov odpadu, spolu až 9,6 milióna ton.

► Koľko podľa teba potrebuje človek:

párov topánok	kusov oblečenia	mobilných telefónov
aut	izieb v dome	televízorov v domácnosti
počítačov	domov	vlastných bazénov

► Spýtaj sa doma rodičov alebo starých rodičov, v akom obale sa voľakedy predávala minerálka, mlieko, koľko mali v tvojom veku topánok, telefónov, ako často sa kupoval televízor, auto, kam cestovali na dovolenku atď.

Pohľadaj doma alebo v škole nejakú starú pokazenú vec a pokús sa ju spoločne so spolužiakmi opraviť, recyklovať alebo dať jej nový význam, funkciu. Predmety vyfotografuj pred a po premene. V škole môžete potom vytvoriť malú galériu *Pred a po*.

Jedným z prostriedkov, ako presvedčiť ľudí, aby si kupovali neustále nové veci, a tak zabezpečili trvalý rast ekonomiky, je reklama. Preto by sme mali k reklame pristupovať kriticky.

- Pripravte si na hodinu etickej výchovy nejakú reklamu z časopisov a kalendárov alebo aj z televízie. Ak máte k dispozícii dataprojektor, môžete si pozrieť nejaký reklamný videoklip. Potom odpovedzte na otázky:

- Čo propaguje ponúkaná reklama?

- Kto nám ponúka tento tovar alebo službu?

- Aké prostriedky na to využíva – sú na reklamnom plagáte ľudia, nejaké zvieratá, aké využíva farby, zvuky, vône, chuť? Na koho má zapôsobiť?

- Myslíš si, že je pravdivá? Z čoho tak usudzuješ?

- Je na nej nejaký slogan? Čo sľubuje zákazníkovi?

- Podľa hol/-hla si už aj ty niekedy reklame? Poroprávaj v krátkosti svoju skúsenosť.

- Poznáš nejakú vtipnú reklamu?

- Poznáš pieseň *Reklama na ticho* od skupiny *Team*? Vypočujte si ju spoločne v triede. Potom si ešte raz pozorne prečítajte jej text a porozmýšľajte nad ním.

*Reklamu na ticho
dnes v telke dávajú.
Každý z nás spozornie,
len čo zbadá ju.
Reklamu na ticho, ten súčasný hit,
krásnym tichom z dovozu
naplňte svoj byt...*

*Môžete ho zohnať len pod rukou,
nádherné ticho hôr.
Výberové ticho so zárukou
získa ho, kto príde skôr.*

- Vymysli teraz niekoľko sloganov pre reklamu na niečo, čo sa nedá kúpiť. Napr. na „ticho“, „čistý vzduch“, „život bez stresu“, „prázdninové dobrodružstvo“ atď.

Potom utvorte troj- až štvorčlenné skupinky. V každej skupinke si vyberte jeden z vašich reklamných sloganov a vytvorte plagát k tomuto heslu.

Nedám sa ovplyvniť reklamou.
Budem vždy používať aj vlastný rozum.

5. Dobré meno a pravda ako etické hodnoty

Pravda a lož

Pravda – slovo, s ktorým sa denne stretávame v rôznych súvislostiach a situáciách, v rôznych významoch a spôsoboch pochopenia: To je pravda! Ja mám pravdu! Kde je pravda? Povedz mi pravdu!

- Čo to slovo vlastne znamená? Čo je pravda? Dá sa definovať?
- Čo je klamstvo? A čo je omyl?

Definícia pravdy a klamstva

- Skús vlastnými slovami napísať, čo je pravda a čo klamstvo.

PRAVDA

KLAMSTVO

- Ako sa ti podarili definície? Si s nimi spokojný/-á? Bolo to ťažké?

- Definovať pravdu je ťažké, ľahšie je napísať, čo je klamstvo a čo omyl. Prečo však ľudia klamú? Uveďte niektoré dôvody klamstiev.

- Ovplyvňuje dôvod klamstva jeho závažnosť?
- Existujú situácie, v ktorých človek môže klamať?
- Je vždy dobré povedať pravdu?

Hľadanie pravdy v živote je niekedy zložité a sprevádza nás po celý život. Takisto klamstvo nás sprevádza niekedy už od útleho detstva a často sa s ním stretávame práve v rodine.

Klamstvá v rodine

- Napíš tri najčastejšie klamstvá detí voči rodičom, rodičov voči deťom.

Deti:

Rodičia:

- Ktoré klamstvá sa najčastejšie objavovali?
- Čo je dôvodom týchto klamstiev v rodine?
- V ktorých prípadoch bol dôvodom strach?
- Čo by sa stalo, keby rodičia a deti namiesto klamstiev povedali pravdu?
- Čo človek dosiahne tým, že klame?
- Čo človek môže získať alebo stratiť, ak bude hovoriť pravdu?

HRA „Pravda – pravda – lož“

- Zahrajte si teraz spoločne v triede hru. Každý si pripraví tri informácie o sebe – dve pravdivé a jednu nepravdivú v ľubovoľnom poradí: P – P – L alebo L – P – P, alebo P – L – P.

(Môžeš si ich napísať do rámečkov pod textom.) Potom každý postupne prečíta tieto informácie. Úlohou ostatných spolužiakov je zistiť, kedy si klamal/-a a kedy si hovoril/-a pravdu.

Budem hovoriť pravdu, aj keby mi to malo spôsobiť problémy.

Dôsledky klamstva

Klamstvo v našom živote nie je ojedinelý skutok. Má vždy svoje dôsledky, tak ako aj iné naše zlé skutky. Napr. klamstvo v škole – nemám žiacku knižku, keď mi chce dať učiteľ poznámku, aby sa to rodičia nedozvedeli. Nasledujú ďalšie zápisy, o ktorých rodičia nevedia, a potom nasleduje „pokarhanie“, ktoré rodičov nemilo prekvapí...

Napište, aké dôsledky môžu mať nasledujúce klamstvá:

- podvádzanie v škole (ťaháky)

- záškoláctvo

- zatajenie choroby dieťaťa v škole

- zatajovanie známok pred rodičmi

- ísť na nejakú akciu a povedať rodičom, že spím u kamaráta, kamarátky

- nevera priateľovi, priateľke

„Pravda, ktorá mrzí, je lepšia ako lož, ktorá potešuje.“

Johann Wolfgang Goethe

Kto si zvykne na malé klamstvá, nebude mať raz problém klamať vo veľkej veci. Preto sa aj v maličkostiach vždy rozhodnem radšej pre pravdu ako pre nevinnú lož.

Dobré meno a česť

Filip Neri bol veselý a vtipný kňaz, ktorý žil v 16. storočí v Ríme. Raz chcel istú ženu odnaučiť ohovárať. Požiadal ju, aby mu na trhu kúpila sliepku a aby ju cestou späť hneď aj ošklbala.

V ten deň fúkal silný vietor. Keď žena aj so sliepkou prišla k Filipovi Nerimu, ten ju pochválil a dodal: „Nechaj sliepku tu a choď mi pozbierať perie.“

„Ale to sa nedá!“ zvolala žena. „Vietor ho rozniesol na všetky strany sveta!“

Filip Neri na to povedal: „A takisto je nemožné napraviť aj tvoje zlomyseľné reči a ohováranie.“

- Čo znamenajú pojmy *dobré meno* a *česť*?
- Ako môže človek nadobudnúť dobré meno?
- Ako oň môže prísť?

- Napište teraz všetky možné spôsoby, ako môže prísť človek o dobré meno, o svoju dobrú povesť.

Na zozname sa nachádzajú samé zlé veci. A teraz sa zamyslite, koľko z týchto položiek je zlo spôsobené jazykom. My ľudia si totiž často nevážime slová a svojím jazykom tak spôsobujeme veľa zla.

Otázky na zamyslenie:

- Podľa čoho si utváram názor na druhého človeka?
- Stalo sa mi už, že ma niekto ohováral pred druhými ľuďmi alebo ma z niečoho krivo obvinil? Ako som sa potom cítil/-a?
- Ako sa cítim, ak niekto hovorí o mojich chybách?
- Ako často rozprávam o chybách druhých ľudí? O čom bývajú moje rozhovory s priateľmi? Hovorím vždy pravdu?

„Jazyk nemého človeka je lepší ako jazyk klamára.“

turecké príslovie

Pri rozhovoroch s priateľmi si budem dávať pozor, o čom hovoríme. Nebudem spomínať nedostatky a chyby druhých.

6. Tvorivosť

Tvorivosť v medziľudských vzťahoch

- m** Keby si každá nota povedala: „Hudbu nevytvorí jedna nota,“ nevznikla by symfónia.
Keby si každý kameň povedal: „Z jedného kameňa nepostavia stenu,“ nevznikol by dom.
Keby si každá kvapka povedala: „Jedna kvapka vody nevytvorí rieku,“ nevznikol by oceán.
Keby si každé obilné zrno povedalo: „Jedno obilné zrno nemôže posiať celé pole,“ nebola by žatva.
Keby si každý človek povedal: „Môj dobrý skutok nemôže zachrániť ľudstvo,“ nikdy by nebola spravodlivosť ani mier, ani dôstojnosť, ani šťastie.

Ako symfónia potrebuje každú notu, ako dom potrebuje každý kameň, ako oceán potrebuje každú kvapku vody, ako žatva potrebuje každé obilné zrno, potrebuje celé ľudstvo teba. Tam, kde si, si jedinečný, a teda nenahraditeľný. Na čo ešte čakáš?

(Michel Quoist: Rozprávaj mi o láske)

Buď tvorivý!

- o** Predstav si, že si členom žiackeho parlamentu a na vašej škole existuje tradícia, že žiacky parlament pripravuje každoročne na Deň detí zábavné dopoludnie pre deti 1. ročníka vašej školy. Utvorte troj- až štvorčlenné skupiny a skúste vymyslieť zábavné aktivity a hry pre jednu triedu prvákov. Rozdeľte si aj úlohy a spíšte, aký materiál budete potrebovať.

- o** Predstav si, že si nečakane dostal/-a pozvanie na narodeninovú párty veľmi dobrého priateľa/priateľky. Párty sa nesie vo fašiangovom duchu – vstup je povolený iba v maske, no nemáš čas zháňať niečo v požižovniach. Porozmýšľaj, akú masku by si dokázal/-a vytvoriť z toho, čo máš doma. Malo by to byť vtipné a originálne. Svoju predstavu nakresli. (Ako predlohu použi siluetu vpravo.)

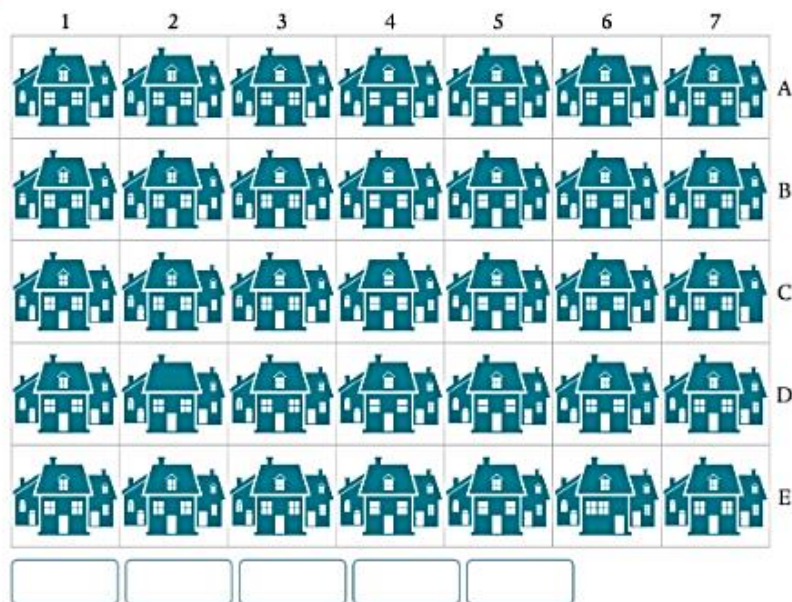
- o** Predstav si, že tvoja mama musela stráviť celý mesiac v kúpeľoch. O tri dni sa má vrátiť domov a ty jej chceš pripraviť prekvapenie. Vymysli tri darčeky, ktoré by ju potešili. (Nemusia to byť len materiálne veci...)

Jedno z prekvapení, ktoré som vymyslel/-a pre mamu, aj zrealizujem.

Hry a úlohy na rozvoj tvorivosti

- ➊ Nájdi v tabuľke 5 rozdielov.

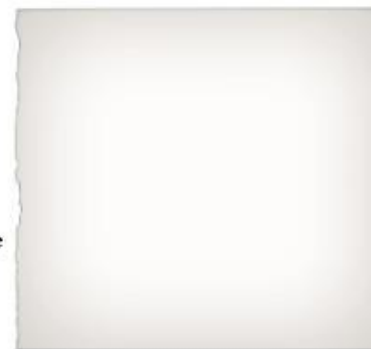

- ➋ Napiš na 5 papierových štítkov 5 rozličných slov – podstatných alebo prídavných mien. Vhod' ich do spoločného košíka, odkiaľ si potom každý žiak vylosuje 5 rôznych papierikov. Slová, ktoré na nich nájdeš napísané, použi v jedinej vete. Do vety môžeš doplniť aj ďalšie slová, aby celá veta dávala zmysel.

Nakresli slovo.

- ➊ Vyber si jedno slovo, ktoré máš napísané vedľa rámčeka, a nakresli ho. Potom kresbu ukáž svojim spolužiakom. Ich úlohou je zistiť, ktoré slovo znázorňuje tvoj obrázok.

HRA

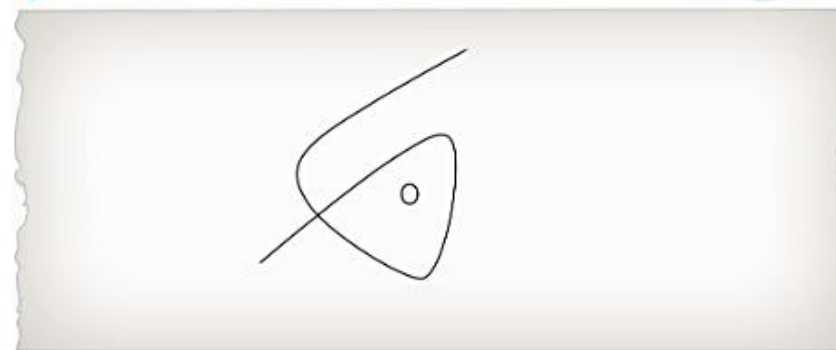
RADOŠŤ

VÍŤAZSTVO

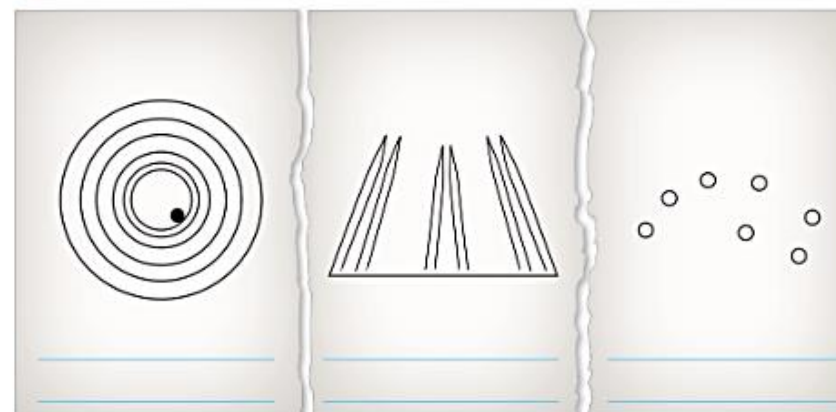
KONTAKT

PRÁCA

- ➋ Dokreslí obrázok.

- ➌ Skús vymyslieť vtipný názov pre obrázky:

Tvorivosť v zamestnaní a v povolani

- ?**
- Prečo musia deti chodiť do školy?
 - Aký má zmysel moja námaha, ktorú vynakladám pri učení, písaní úloh a pod.?
 - Mám už predstavu, čím by som raz chcel/-a byť, na ktorú strednú školu by som sa chcel/-a prihlásiť?
 - Čo by malo zohrávať najdôležitejšiu rolu pri výbere školy aj budúceho povolania? (výška zárobku, záľuby, vzťah k určitej práci alebo vednému odboru, atraktivita daného povolania, kariérny postup...)
 - Aký je môj vzťah k ľuďom, ktorí vykonávajú spoločensky menej uznávanú prácu? (upratovačky, murári, smetiari...)

◉ Premýšľaj a napíš:

Kto sa podieľa na príprave premiéry opery v SND? Ľudia ktorých profesií?

Kto sa podieľa na realizácii architektonického návrhu nejakej novej stavby, napr. školy, nemocnice, hotela? Ľudia ktorých profesií?

Kto sa podieľa na tom, aby operácia nejakého človeka prebehla úspešne a pacient sa následne aj zotavil?

◉ Porozmýšľaj a odpovedz na nasledujúce otázky:

- Kto vykonáva dôležitejšiu prácu? Prečo? Čia práca je tvorivejšia?

hudobný skladateľ,
ktorý napíše operu

dirigent, ktorý nacvičí
dielo s orchestrom

návrhár, ktorý navrhne kostýmy

krajkárka, ktorá ušije kostýmy

lekár, ktorý operuje
pacienta

upratovačka, ktorá sa stará
o čistotu na operačnej sále

architekt, ktorý navrhne
novú budovu

stavbyvedúci inžinier,
ktorý riadi stavbu

- ?**
- Môže byť človek tvorivý aj v zamestnaní, ktoré sa nám na prvý pohľad zdá nezaujímavé, nudné, jednotvárne? Ako? V čom sa môže prejavíť jeho tvorivosť?
 - Ako môžem byť tvorivý/-á v škole, na vyučovaní? Premýšľam niekedy nad tým, čo by sa dalo v mojom okolí zmeniť k lepšiemu?
 - Ako sa pripravujem denne na vyučovanie? Ako si plním povinnosti?
 - Prečo je taká dôležitá tvorivosť, či už v práci, v povolaní alebo medziľudských vzťahoch?

Niekedy sa nám môže zdať naša práca, námaha, učenie a všetko, čo robíme, úplne zbytočné. Keďže nevidíme výsledok nášho snaženia, nazdávame sa, že nemá zmysel. (Príklad: Načo sa učiť fyziku, keď chcem byť ekonóm?) Nie každá ľudská práca je zaujímavá a tvorivá. A každé zamestnanie prináša aj pracovné úkony, ktoré človek nemá rád alebo ho nudia, ba dokonca ich neznáša. No ak svoju prácu vykonávame poctivo a neberieme ju len ako zdroj zárobku, ale ako svoj podiel na vytváraní spoločného dobra, tak potom aj tá najnepríjemnejšia a najnudnejšia práca má obrovský význam.

◉ Zahrajte si spoločne v triede hru Activity (Metodika, str. 75)

Budem sa správať úctivo k upratovačkám v škole, k školníkov, kuchárkam v kuchyni, k poštárovi, ktorý mi prinesie balík, k predavačke, ktorá vykladá tovar na regál, k inštalatérovi, ktorý nám príde opraviť záchod, pretože sa starajú o moje pohodlie a pretože aj ich práca je dôležitá.

7. Mravné aspekty národného uvedomenia a demokratického občianstva

Slovensko – moja vlasť

- m** Istý mladý človek mal sen. Ocitol sa v obchode, kde za pultom stál anjel v nie práve najčistejšom plášti a so spustenými krídlami. „Čo tu, prosím, predávate?“ opýtal sa zvedavo mládenec. „Všetko, čo si praješ,“ odpovedal priateľsky anjel. Mládenec sa zamyslel a hneď začal vyratúvať: „Tak si prosím zabaliť: koniec vojen na svete, lepšie životné podmienky, chlieb pre hladných, bývanie pre bezdomovcov, prácu pre nezamestnaných a...“ Vtom mu anjel skočil do reči: „Prepáč, ale ty si mi asi zle porozumel. Ja tu nepredávam ovocie, ja mám iba semenka.“

(Kazimierz Wojtowicz: O kázni a dáždňíkoch)

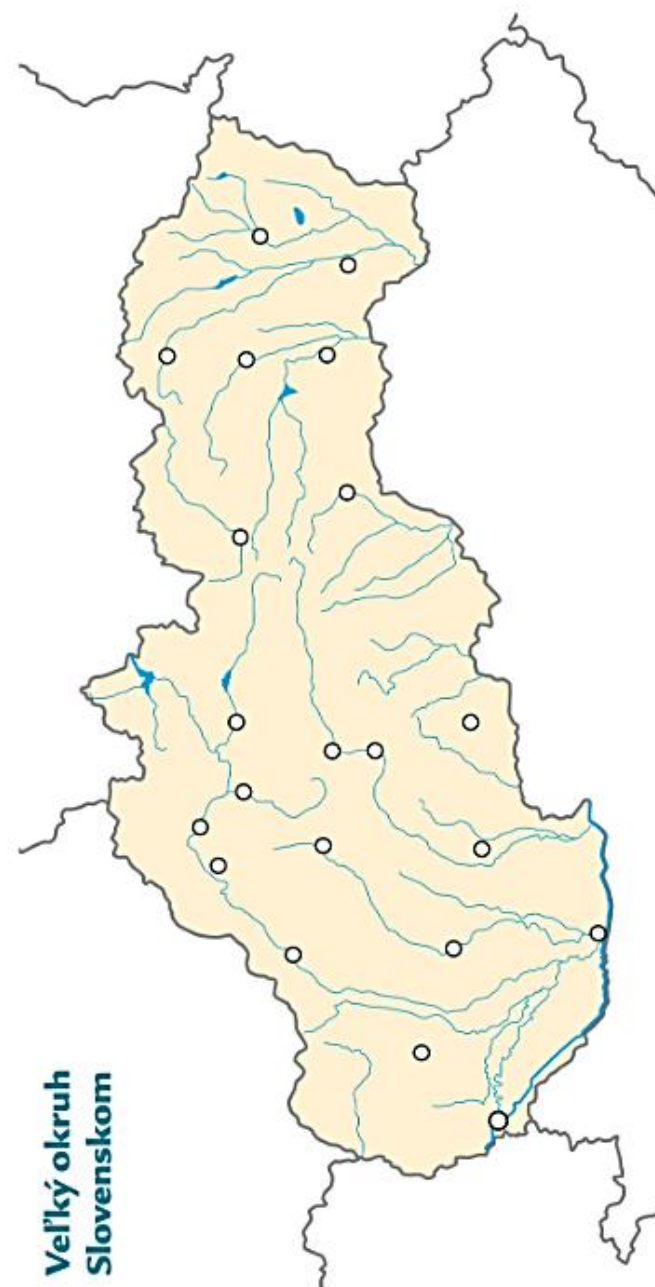
Možno si už aj ty počul/-a niekoho hovoriť, že sa u nás žije zle, že v susedných krajinách sú vyššie platy, vyššia životná úroveň, krajšie a čistejšie prostredie, lepšie školy a že by bolo lepšie odísť niekam do cudziny. Ale je to naozaj tak? Slovensko je krásna krajina s bohatou históriou, kultúrou, osobnosťami, no jej najväčším pokladom, ktorý ešte ukrýva, sú ľudia, čo majú odvahu a chuť pracovať a zveľaďovať svoju vlasť ako záhradník, ktorý si nejde kúpiť ovocie do obchodu, ale tvrdo pracuje, kým mu strom, čo zasadil, nedá plody.

- ?** Čo znamenajú pojmy: národné uvedomenie, národná hrdosť?
Ako by si vysvetlil/-a slová vlasť, vlastenectvo?
Čo vieš o svojej vlasti, o Slovensku, na čo by sme my Slováci mohli byť hrdí?
- h** Napište tri zaujímavosti slovenskej prírody, ktoré majú svetové alebo európske prvenstvo.

- h** Napište tri slovenské kultúrne pamiatky, ktoré sú zapísané alebo navrhnuté do zoznamu UNESCO.
- h** Napište tri osobnosti slovenského národa, ktoré sa preslávili vo svete svojimi vynálezmi, umeleckými dielami, športovými výkonmi.
- h** Napište tri osobnosti slovenského národa, ktoré sa zaslúžili o pozdvihnutie Slovenska.

(Pracujte vo dvojiciach alebo spoločne v malej skupinke. Pri tejto aktivite si môžete pomôcť knihami, encyklopédiami, mapou...) Potom pokračujte úlohou na nasledujúcej strane.

- ?** Čo znamená mať rád svoju vlasť, svoj národ?
Čím by som sa chcel/-a alebo mohol/-hla pričiniť o rozvoj Slovenska?
Čo preto robím?

Veľký okruh Slovenskom

- h** Predstav si, že ťa v lete príde navštíviť kamarát/kamarátka zo zahraničia. Spoznali ste sa v letnom jazykovom tábore v Anglicku. Chceš pripraviť pre svojho hosťa nejaký zaujímavý program na štyri dni, ukázať mu to najzaujímavejšie a najcenejšie, čo na Slovensku máme. Naplánuj si okružnú cestu po Slovensku aj so zastaveniami na miestach, ktoré mu/jej chceš ukázať. Všetko zakresli a vpiš do slepej mapy. Potom predstav svoj plán ostatným spolužiakom.

Naštuduj si viac z histórie Slovenska alebo o niektorej známej osobnosti či zaujímavosti prírody.

Keď sa povie demokracia

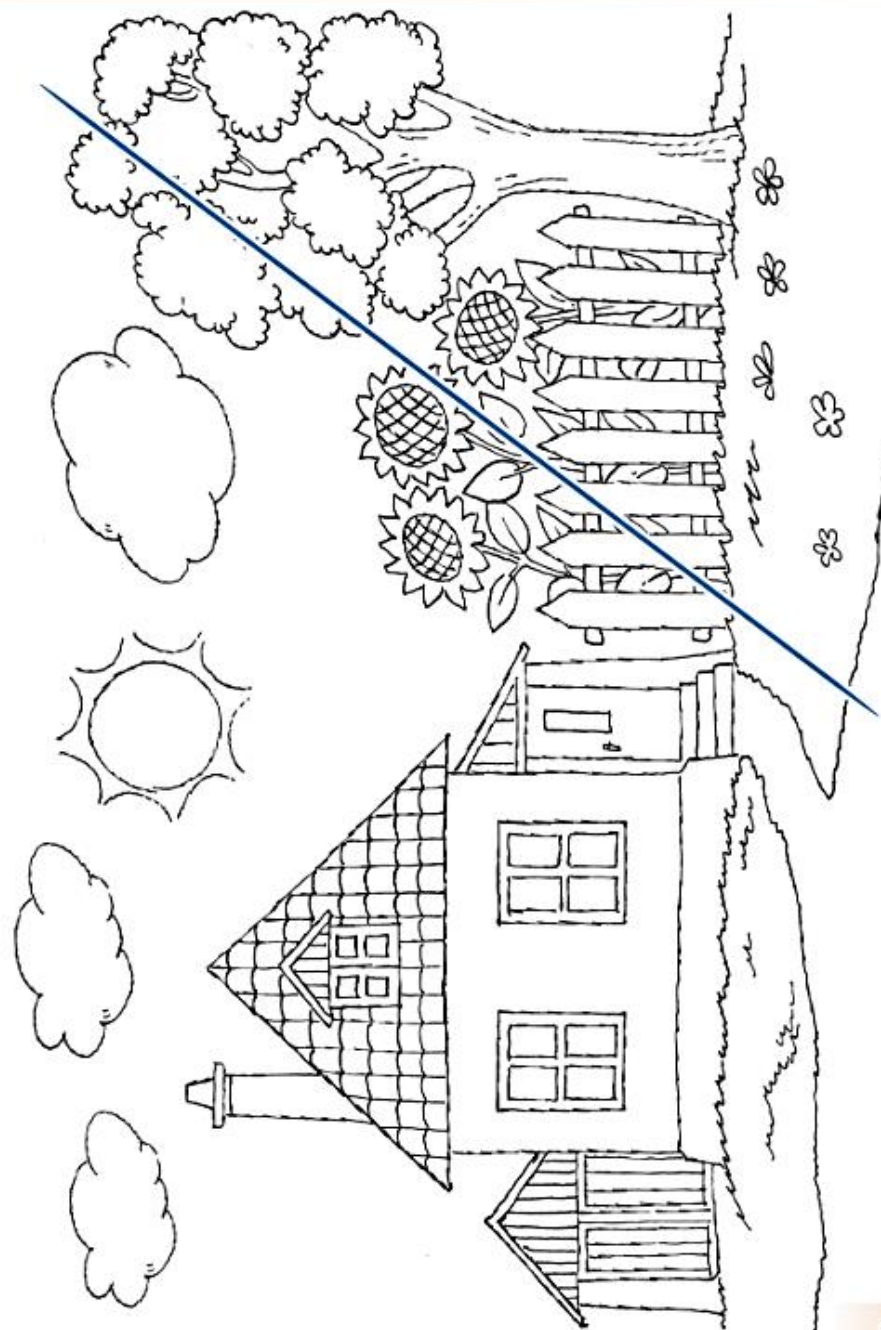
- ?**
- Jeden politik raz vo svojom prejave vyhlásil, že demokracia je diktatúra väčšiny. Súhlasíte s týmto tvrdením?
 - Ako môže fungovať spoločnosť, kde majú ľudia pri riešení problémov množstvo protichodných názorov?
 - Je možné úplne spravodlivo riadiť štát?
 - Čo to je demokracia?

! Napiš všetky asociácie, ktoré ti napadnú pri slove demokracia.

! Rozdeľte sa do dvoch skupín. Na nasledujúcej strane máte predkreslený obrázok na vymaľovanie, ktorý je čiarou predelený na dve nerovnaké časti. Žiaci v prvej skupine na vymaľovanie menšej časti použijú len žltú farbu. Väčšiu časť môžu vyfarbiť ľubovoľnými farbami okrem žltej. Žiaci v druhej skupine vyfarbia celý obrázok reálnymi farbami.

- ?**
- Ako sa ti páči tvoj obrázok?
 - Ako sa ti páčia obrázky ostatných spolužiakov?
 - Čo vás prekvapilo na obrázku prvej skupiny? Fialové slnečnice, červené slnko? Prečo je to tak?

Obrázky nám predstavujú správne a nesprávne pochopenie demokraciu. Žltá farba predstavuje menšinu v demokratickej spoločnosti. Na prvom obrázku sme jej síce dali možnosť prejaviť sa, ale len na presne určenom mieste – niekde na okraji. Žltá farba sa v prírode vyskytuje len v malej miere, no napriek tomu má v jej farebnej rozmanitosti nezastupiteľné miesto. A tak sme na prvom obrázku vytvorili farebný chaos. Žltou farbou vymaľovaná časť pôsobí blede a nevýrazne a z oblohy na nás pozerá červené slnko, na ktoré sa usmievajú fialové slnečnice. Druhý obrázok predstavuje správne pochopenie demokracie. Žltej farbe sme dali možnosť prejaviť sa tam, kde naozaj vynikne a kde je jej pravé miesto.

- Čo je skutočná demokracia? Ako sa jej dá naučiť?
- Je možné uplatňovať demokraciu napríklad v rodine, v škole, v partii kamarátov?
- Prečo sa demokracia v spoločnosti tak ťažko presadzuje?

Demokracia nie je diktatúra väčšiny, ale hľadanie dobra pre všetkých.

- V rodine, v škole, v spoločnosti svojich kamarátov sa nebudem krčkovito pridŕžať svojich predstáv, názorov alebo nápadov, ale si vždy vypočujem aj druhého a budem sa snažiť byť objektívny a spravodlivý.

„Neodchádzaj,“ povedal kráľ,
„neodchádzaj, vymenúvam ťa za ministra!“
„Za ministra čoho?“
„Za ministra... za ministra spravodlivosti!“
„Ale tu niet koho súdiť!“
„Budeš teda súdiť sám seba,“
odpovedal mu kráľ.
„To je najťažšie. Je oveľa ťažšie súdiť
samého seba ako svojho blížneho.
Ak sa ti podarí samého seba dobre súdiť,
bude to znamenať, že si ozajstný mudrc.“
(Z knihy Malý princ)

Použitá literatúra:

- Lencz, L. – Križová, O.: Metodický materiál k predmetu Etická výchova. Rokus s. r. o. pre Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2006, ISBN 80-89055-50-8, s. 150
- Lencz, L. a kol.: Metodický materiál II. k predmetu Etická výchova. Bratislava: Metodické centrum, 1995, ISBN 80-88796-18-0, s. 104
- Lencz, L. – Ivanová, E.: Etická výchova. Metodický materiál III. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2005, ISBN 80-8052-195-6, s. 148
- Križová O.: Prosociálna výchova ako východisko pre spolužitie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2006, ISBN 80-8052-272-3, s. 104
- Podmanický, I. – Glasa, J.: Výchova k manželstvu a rodičovstvu. Bratislava: Metodické centrum, 1999, ISBN 80-8052-070-4, s. 96
- Alexová, S. – Vopel, K. W.: Nechaj ma, chcem sa učiť sám 1. Bratislava: SPN, 1992, ISBN 80-80-01521-7, s. 112
- Alexová, S. – Vopel, K. W.: Nechaj ma, chcem sa učiť sám 2. Bratislava: SPN, 1992, ISBN 80-80-01522-5, s. 128
- Alexová, S. – Vopel, K. W.: Nechaj ma, chcem sa učiť sám 3. Bratislava: SPN, 1992, ISBN 80-80-01523-3, s. 126
- Alexová, S. – Vopel, K. W.: Nechaj ma, chcem sa učiť sám 4. Bratislava: SPN, 1992, ISBN 80-80-01524-1, s. 128
- Roche-Olivar, R.: Etická výchova. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992, ISBN 80-7158-001-5, s. 210
- Križová O.: Dážď alebo hasič? ATPUBLISHING, s. r. o., Bratislava 2013, ISBN 978-80-88954-69-9, s.136

Literárne diela:

- De Saint-Exupéry, A.: Malý princ. Bratislava: SPN – Mladé letá, 2013. ISBN 978-80-10-02423-0
- Wójtowicz, K.: O kázni a dáždnikoch. Bratislava: Lúč, 1992, ISBN 80-7114-067-8, s. 136
- Quoiat, M.: Rozprávaj mi o láske. Bratislava: Lúč, 2003, ISBN 80-7114-434-7, s. 200